

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΙΙ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 6 Νοεμβρίου 2014, με την ακόλουθη σύνθεση: Γαρυφαλλιά Καλαμπαλίκη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Σταμάτιος Πουλής και Βασιλική Σοφianού (εισηγήτρια), Σύμβουλοι, Ασημίνα Σακελλαρίου και Αικατερίνη Μποκόρου, Πάρεδροι (με συμβουλευτική ψήφο).

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε ο Αντεπίτροπος της Επικρατείας Ιωάννης Κάρκαλης, που αναπληρώνει νόμιμα τον κωλυόμενο Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας.

Γραμματέας: Σταύρος Χρονόπουλος, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να δικάσει την από 28.11.2013 (αριθμός βιβλίου δικογράφων 2380/2013) έφεση του του , εκπροσωπούμενου από τον πατέρα του, του, ορισθέντα δυνάμει της από προσωρινής διαταγής του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, ως προσωρινό δικαστικό συμπαραστάτη του υιού του και εκκαλούντος, κάτοικο , οδός, αρ. .., ο οποίος παραστάθηκε μετά του πληρεξουσίου του δικηγόρου Κωνσταντίνου Καπελλάκη (ΑΜ. Δ.Σ.Α. 16194).

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση της πράξης του Διευθυντή της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, κατά το μέρος με το οποίο απορρίφθηκε το αίτημα του εκκαλούντος για τον κανονισμό σύνταξης από το Δημόσιο.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του εκκαλούντος, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της έφεσης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, που ζήτησε την απόρριψή της. Και

Τον Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε την έκδοση προδικαστικής απόφασης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο

Αποφάσισε τα εξής :

1. Με την κρινόμενη έφεση ζητείται η ακύρωση της πράξης του Διευθυντή της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, κατά το μέρος με το οποίο απορρίφθηκε αίτημα του εκκαλούντος για τον κανονισμό σ' αυτόν σύνταξης από το Δημόσιο. Ειδικότερα, με την πράξη αυτή απορρίφθηκε αίτημα του εκκαλούντος για τον κανονισμό σ' αυτόν κατά μεταβίβαση σύνταξης από το Δημόσιο, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, με την ιδιότητά του ως ανηλικού τέκνου της αποβιώσασας μητέρας του, με την αιτιολογία ότι ο εκκαλών αφαίρεσε τη ζωή της μητέρας του, εν ενεργεία εκπαιδευτικού κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης, με συνέπεια να μην εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο της ως άνω διάταξης του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, που σκοπεί στην κατ' άρθρο 21 του Συντάγματος προστασία της οικογένειας, της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας. Περαιτέρω, με την ίδια πράξη το σύνολο της κατά μεταβίβαση σύνταξης της θανούσας υπαλλήλου, ήτοι τα 7/10 αυτής, κανονίστηκε στον χήρο σύζυγό της και πατέρα του εκκαλούντος, ορίστηκε δε πληρωτέα από, επομένη της ημερομηνίας θανάτου.

2. Νομίμως χώρησε η συζήτηση της υπόθεσης, κατ' άρθρα 8 παρ. 1, 48, 52 παρ. 4 και 65 του π.δ/τος 1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (Α' 304), καθόσον ο χήρος σύζυγος της θανούσας και πατέρας του εκκαλούντος, στον οποίο κανονίστηκε με την προσβαλλόμενη πράξη το σύνολο της κατά μεταβίβαση σύνταξης, κατά τα ανωτέρω, βάσει των άρθρων 5 και 18 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, και σε βάρος του οποίου δύναται να έχει συνέπειες η ευδοκίμηση της υπό κρίση έφεσης, προκύπτει ότι έλαβε γνώση τόσο του δικογράφου της έφεσης όσο και της ημερομηνίας δικασίμου, είχε δε τη δικονομική δυνατότητα, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 και 14 της ΕΣΔΑ,

κυρωθείσας με το άρθρο πρώτο του ν.δ/τος 53/1974, Α' 256 και 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 2462/1997, Α' 25, περί πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και ισότητας των διαδίκων, να προβάλλει νομικούς και πραγματικούς ισχυρισμούς υπέρ του κύρους της πράξης (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 772/2017, 2141/2016, 6687, 2576/2015, 986/2012, 224/2011, 2050/2009, πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 2.10.2012 Khrabona κατά Ρωσίας, παρ. 39 επ., της 7.6.2001 Kress κατά Γαλλίας, παρ. 72 και 74, της 6.6.2000 Morel κατά Γαλλίας, της 27.10.1993 Beheer BV κατά Ολλανδίας, παρ. 33). Ειδικότερα, ο ίδιος ο υπέρ ου η προσβαλλομένη εμφανίστηκε ενώπιον του Δικαστηρίου κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, επέλεξε δε ελευθέρως να μην προβάλλει ισχυρισμούς υπέρ του κύρους της πράξης αλλά παρέστη εκπροσωπώντας αποκλειστικώς τα συμφέροντα του υιού του και εκκαλούντος, υπό την ιδιότητά του ως προσωρινού δικαστικού συμπαραστάτη αυτού, ορισθέντος δυνάμει της από προσωρινής διαταγής του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, κατ' επίκληση σοβαρής ψυχικής ασθένειας του υιού του και εκκαλούντος (βλ. την από αίτηση ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, για τον ορισμό δικαστικού συμπαραστάτη). Στο πλαίσιο, άλλωστε, έκδοσης της προσωρινής αυτής διαταγής, εκτιμήθηκαν, μεταξύ άλλων, ο στενός συγγενικός δεσμός μεταξύ του εκκαλούντος και του ορισθέντος ως προσωρινού δικαστικού συμπαραστάτη πατέρα του, η κατάσταση της υγείας του υπό δικαστική συμπάρσταση εκκαλούντος, καθώς και η μεταξύ αυτού και του πατέρα του έλλειψη αντίθεσης συμφερόντων κατ' άρθρα 1672, 1669 ΑΚ, 805 παρ. 2 του ΚΠολΔ (βλ. τα διαλαμβανόμενα στην ως άνω αίτηση ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, ΑΠ 1736/2017). Τέτοια δε πραγματική και παρούσα σύγκρουση δυνάμενη να θίξει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, την ισότητα των διαδίκων, την εν γένει αρχή της δίκαιης δίκης αλλά και τις ειδικότερες αρχές δικαστικής προστασίας των ατόμων με αναπηρία, ενόψει και της επικαλούμενης κατάστασης του εκκαλούντος, δεν διαπιστώθηκε κατά την εξέλιξη της παρούσας δίκης, δοθέντος ότι από το σύνολο της ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου διεξαχθείσας διαδικασίας, προκύπτει ότι τα συμφέροντα του εκκαλούντος υποστηρίχθηκαν επαρκώς με τον ορισμό δικαστικού πληρεξουσίου, την καταβολή των προβλεπόμενων για τη διεξαγωγή της δίκης οικονομικών βαρών και την υποβολή των αναγκαίων διαδικαστικών και αποδεικτικών εγγράφων (βλ. άρθρα 1, 12 παρ. 4 και 13 παρ. 1 της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.

4074/2012, Α' 88, την Αρχή 2 της Σύστασης του Συμβουλίου της Ευρώπης της 23.2.1999 επί των αρχών δικαστικής προστασίας των ενηλίκων με αναπηρίες και αποφ. ΕΔΔΑ της 31.5.2016 Α.Ν. κατά Λιθουανίας, σκ. 91, της 15.1.2015 Veits κατά Εσθονίας, παρ. 57-60, της 30.9.2013 Martin κατά Εσθονίας, παρ. 94, της 17.1.2012 Stanev κατά Βουλγαρίας, παρ. 241 και 244, της 9.9.1998 Twalib κατά Ελλάδος, παρ. 41-48, βλ. a contrario ΣτΕ 917/2015, 280/2012).

3. Η υπό κρίση έφεση για την οποία καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (βλ. το 28037775, Σειράς Α', ειδικό έντυπο γραμματίο του Δημοσίου) και το περιεχόμενο της οποίας νομίμως συμπληρώνεται με το παραδεκτός υποβληθέν από 7.10.2014 δικόγραφο προσθέτων λόγων, κατ' άρθρο 55 του π.δ/τος 1225/1981, Α' 304 (βλ. την από 8.10.2014 έκθεση του Δικαστικού Επιμελητή του Πρωτοδικείου Αθηνών, Νικόλαου Αποστολόπουλου περί επίδοσης του δικογράφου στο Ελληνικό Δημόσιο) και αναπτύσσεται νομίμως με το από 11.11.2014 παραδεκτός κατατεθέν υπόμνημα, σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 2 του ίδιου ως άνω π.δ/τος, έχει ασκηθεί παραδεκτός, είναι δε περαιτέρω εξεταστέα κατά τη νομική και ουσιαστική της βασιμότητα.

4. Με τη διάταξη του άρθρου 21 του Συντάγματος που ορίζει ότι «1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους ...», κατοχυρώνεται, μεταξύ άλλων, ο κοινωνικός θεσμός της οικογένειας (βλ. ΣτΕ 550/1999 Ολομ, 3178/2010), οι μορφές της οποίας δύνανται να ποικίλλουν και να διευρύνονται από τον νομοθέτη αναλόγως της εξέλιξης των ιστορικών και κοινωνικών συνθηκών (βλ. ΑΠ 775, 260/2011, 9/2016, 1735/2006, 434/2005, ΣτΕ 2003/2018, την αιτιολογική έκθεση του ν. 4356/2015 «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις», Α' 181 και πρβλ. συγκριτικά απόφαση της 17.7.2002 του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου (BVerfG, Urteil des Ersten Senats, BvF 1/01) και απόφαση της 26.6.2015 του Ανωτάτου Δικαστηρίου Ηνωμένων Πολιτειών Obergefell κατά Hodges). Κύρια δε μορφή αυτής προστατευόμενη από το Σύνταγμα αποτελεί η κοινότητα των γονέων με τα τέκνα τους (βιολογικά ή θετά), με τα οποία συνδέονται με βιολογικούς ή/και κοινωνικοσυναισθηματικούς δεσμούς (πρβλ. απόφ. Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 24.6.2014, 1 BvR 2926/13 επί της συναφούς διάταξης του άρθρου 6 παρ. 1 του Θεμελιώδους Νόμου, αποφ. ΕΔΔΑ της 13.7.2000 Elsholz κατά Γερμανίας παρ. 43, της 26.5.1994 Keegan κατά Ιρλανδίας, παρ. 44, της

18.12.1986 Johnston και λοιποί κατά Ιρλανδίας παρ. 56, της 14.5.1986 Jolie και Lebrun κατά Βελγίου, της 13.6.1979 Marekx κατά Βελγίου). Η συνταγματική αυτή ρύθμιση αποτελεί κατ' αρχήν θεσμική εγγύηση, επιβάλλοντας στο νομοθέτη να θεσπίζει τις αναγκαίες για τη διασφάλιση και την ενίσχυση της οικογένειας ρυθμίσεις και να απέχει από ενέργειες που κωλύουν τη δημιουργία της ή οδηγούν σε δυσμενή αντιμετώπιση των μελών της (βλ. ΣτΕ 1154/1983 Ολομ., 4912/1987 Ολομ., 110/1989, ΣτΕ 2003/2018, πρβλ. συγκριτικά απόφαση της 12.2.2003 του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, 1BvR 624/01). Επίσης λειτουργεί και ως εγγύηση θεσμού, όπως αυτός εκάστοτε οργανώνεται από το νομοθέτη με τις σχετικές ιδιωτικού δικαίου ρυθμίσεις (βλ. το Βιβλίο Τέταρτο του Αστικού Κώδικα, υπό τον τίτλο «Οικογενειακό Δίκαιο»), ενώ σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 9 παρ. 1 β' του Συντάγματος, συνιστά υποδοχή και επιμέρους ατομικών δικαιωμάτων που συναρτώνται με τη θέση του ατόμου στην οικογένεια, την προστασία των οικογενειακών δεσμών αλλά και της οικογενειακής ζωής εν γένει. Περαιτέρω, στο άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος αναδεικνύεται σε έννομο αγαθό συνταγματικώς προστατευόμενο και εκείνο της παιδικής ηλικίας, υπό την έννοια της ανήλικης νεότητας, δηλαδή, η προστασία των ανήλικων προσώπων (για την ελάχιστο έντασης προστασία της ενήλικης νεότητας βλ. άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος). Ειδικότερα, με την ως άνω συνταγματική ρύθμιση του άρθρου 21 παρ. 1 το πλαίσιο προστασίας των ανηλίκων οργανώνεται εντός της οικογένειας, ως θεσμού του ιδιωτικού δικαίου και κοινωνικού πλαισίου ανάπτυξης και ανατροφής τους [βλ. μεταξύ άλλων, το Κεφάλαιο Ενδέκατο του Αστικού Κώδικα, με τίτλο «Σχέσεις Γονέων και Τέκνων» και τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2101/1992, Α' 192, στο προοίμιο της οποίας αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «...η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστατα το ρόλο της στην κοινότητα ... το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει, μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης). Περαιτέρω, με την ίδια συνταγματική διάταξη (άρθρο 21 παρ.1) κατοχυρώνεται η προστασία των ανηλίκων και εντός του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου, μέσω των δημοσίου δικαίου διατάξεων που διέπουν την ειδική τους μεταχείριση [βλ., στο ίδιο προστατευτικό πλαίσιο, το άρθρο 15 παρ.

2 του Συντάγματος για την προστασία της παιδικής ηλικίας, ως ενός από τους σκοπούς του άμεσου ελέγχου του Κράτους επί της λειτουργίας της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, άρθρο 96 παρ. 3 του Συντάγματος για τα δικαστήρια ανηλίκων και τις ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις αυτών και, μεταξύ άλλων, το Όγδοο Κεφάλαιο του Πρώτου Βιβλίου του Ποινικού Κώδικα και τα άρθρα 121 έως και 133 αυτού, όπως ισχύουν, για την ειδική ποινική μεταχείριση των ανηλίκων και των νεαρών ενηλίκων, το Ειδικό Μέρος (Δεύτερο Βιβλίο) του Ποινικού Κώδικα, όπου, μεταξύ άλλων, διατάξεις για την ιδιαίτερη ποινική μεταχείριση εγκλημάτων και κατά ανηλίκων (βλ. μεταξύ άλλων άρθρα 306, 312, 324, 328, 339 και 340, 342, 343, 345, 349, 351, 351^Α, 360 του Ποινικού Κώδικα), τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τις ιδιαίτερες εγγυήσεις εκδίκασης ποινικής φύσης υποθέσεων που αφορούν σε ανηλίκους (βλ. άρθρα 4 παρ. 2, 7, 27 παρ. 1, 82 παρ. 2, 113, 130 παρ. 3, 221 περ. α', 239 παρ.2 εδ. β, 329 παρ. 1 εδ. β και 489 παρ. 1 περ. δ και ε του οικείου Κώδικα), τις ρυθμίσεις του Σωφρονιστικού Κώδικα (ν. 2776/1999, Α' 291) για την ιδιαίτερη σωφρονιστική μεταχείριση των ανηλίκων και νεαρών κρατουμένων (άρθρα 3 παρ. 2, 12 του οικείου Κώδικα), τον ν. 1837/1989 «Για την προστασία των ανηλίκων κατά την απασχόληση και άλλες διατάξεις», Α' 85, κ.α., και βλ. ΣτΕ 524/2018, 1850/2017]. Η συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας συμπορεύεται με την αυξημένη προστασία που επιφυλάσσεται σ' αυτές και από πλέγμα διατάξεων του διεθνούς δικαίου, υπερνομοθετικής ισχύος κατ' άρθρο 28 παρ. 1 α του Συντάγματος [βλ., μεταξύ άλλων, τα άρθρα 23 και 24 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2462/1997, Α' 25, την προεκτεθείσα Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, κυρωθείσα με το άρθρο πρώτο του ν. 2101/1992, την 138 Διεθνή Σύμβαση Εργασίας "περί του κατωτάτου ορίου ηλικίας εισόδου εις την απασχόλησιν", κυρωθείσα με το άρθρο πρώτο του ν. 1182/1981, Α' 193, το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης "δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών", που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ/τος 53/1974, Α' 256, για την προστασία της οικογενειακής ζωής, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2502/1997, Α' 103, τα άρθρα 7, 16 και 17 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 1426/1984, Α' 34, άρθρα 7, 9 και 33 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007/C 303/01, 2010/C 83/02, του οποίου το νομικό κύρος

αναγνωρίσθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την από 13.1.2007 Συνθήκη της Λισσαβώνας, κυρωθείσα με τον ν. 3671/2008, Α΄ 129, για την προστασία της οικογένειας και άρθρα 24 και 33 του ίδιου Χάρτη για την προστασία των παιδιών, υπό το φως και των άρθρων 10 και 25 παρ. 2 της μη κυρωθείσας με νόμο (βλ. ΣτΕ 350/2011, 2800/2009, 1242/2007, 761/2000, 2905/1999) Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, που υιοθετήθηκε με το από 10.12.1946 ψήφισμα 217 Α (ΙΙΙ) της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ]. Εξ άλλου, οι διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 1 του Συντάγματος θεσπίζουν και κοινωνικά δικαιώματα υπέρ των μελών της οικογένειας και των παιδιών έχουν δε κατά τούτο και κατευθυντήριο χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι απευθύνουν στον νομοθέτη έντονη υπόδειξη προς λήψη θετικών μέτρων για την προστασία της οικογένειας (βλ. ΣτΕ 2738/2010, 3998/2012) και της παιδικής ηλικίας, η προστασία δε αυτή δεν έχει συγκεκριμένο πάντοτε περιεχόμενο, αλλά οι ειδικότερες μορφές και η έκτασή της καθορίζονται από τον κοινό νομοθέτη και, κατ' εξουσιοδότησή του, από την κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση, εντός των ορίων που διαγράφουν οι λοιπές συνταγματικές διατάξεις και αρχές (βλ. ΕλΣυν απόφ. ΙΙ Τμ. 213/2016, ΣτΕ 4237/2005 7μ., 4091/2012 7μ., 3413/2013 7μ., 988/2014 Ολομ. κ.ά και πρβλ. συγκριτικά απόφαση της 12.2.2003 του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, 1BvR 624/01). Η προστασία αυτή, συνίσταται, μεταξύ άλλων, και στην αναγνώριση περιουσιακής φύσης ωφελειών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων, τόσο σε όσους συμβάλλουν στη δημιουργία οικογένειας ή αποτελούν μέλη της (βλ. σχετικώς Πρακτικά Βουλής επί του Συντάγματος, Συνεδρίαση ΟΘ΄/26.4.1975, σελ. 479 και 486, ΕλΣυν ΙΙ Τμ. , ΣτΕ Ολομ. 986/2014, αποφ. ΕΔΔΑ της 9.7.2009 «Zeibek κατά Ελλάδος», της 28.10.2010 «Fawsie κατά Ελλάδος» και «Saidoun κατά Ελλάδος»), όσο και σε όσους εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο συνταγματικώς κατοχυρωμένων αξιών, μεταξύ των οποίων και εκείνη της παιδικής ηλικίας, όπως αυτή καθορίζεται από τον νομοθέτη. Κατά την άσκηση δε της σχετικής ευχέρειάς του, δηλαδή κατά τη θεσμοθέτηση των θετικών μέτρων υπέρ των μελών της οικογένειας και των ανήλικων προσώπων αλλά και κατά τη θέσπιση περιορισμών, ο νομοθέτης έχει ως γνώμονα τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος, με τις οποίες ορίζεται ότι «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας» και αναγνωρίζεται σε συνταγματικό επίπεδο ως θεμελιώδης αρχή του δημοκρατικού πολιτεύματος η αξία του ανθρώπου (βλ. ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 1176/2018, ΑΠ Ολομ.

40/1998, ΣτΕ Ολομ. 2003/2018, 100/2017, 250/2008, 867/1988 και κατ' αναλογία απόφ. Γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της 17.8.1956, BVerfGE 5,85). Η αρχή αυτή επιβάλλει σε όλα τα όργανα της Πολιτείας όχι μόνο να σέβονται αλλά και να προστατεύουν την αξία αυτή, ιδιαίτερη έκφραση της οποίας συνιστά η προστασία της αξίας του ανήλικου προσώπου, λαμβάνοντας θετικά μέτρα για τη διασφάλιση της αξιοπρεπούς του διαβίωσης και απέχοντας, μεταξύ άλλων, από την επιβολή περιορισμών που, ενόψει των περιστάσεων, θίγουν την φυσική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική υπόσταση του ανθρώπου και δη του ανήλικου και προσβάλλουν, ως εκ τούτου, τον πυρήνα της προσωπικότητάς του (πρβλ. αποφ. Ανωτάτου Δικαστηρίου Ηνωμένων Πολιτειών Planned Parenthood of Central Missouri Danforth, της 1.7.1976, Tinker v. Des Moines Independent Community School District, της 24.2.1969), ιδίως δε για το ανήλικο άτομο την ομαλή ψυχοσωματική, πνευματική, ηθική του ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση, ως αυτόνομης προσωπικότητας (πρβλ. συγκριτικά απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ της 17.5.1954, Brown vs Board of Education). Περαιτέρω, από την ανωτέρω διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με εκείνη του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. α' και δ' του Συντάγματος που ορίζει ότι «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους ...Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας», απορρέουν, μεταξύ άλλων, οι αρχές της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας, της προβλεψιμότητας και της αναλογικότητας (βλ. ΕλΣυν Ολομ. 244/2017, ΣτΕ Ολομ. 2649, 1738/2017, πρβλ. ΑΕΔ 14/2013, ΣτΕ 2034/2011 Ολ., 4731/2014, 640/2015 κ.ά., ΔΕΕ απόφ. της 18.11.2008, C- 158/07, Jacqueline Förster κατά Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep, σκ. 67, βλ. και τον ν. 4048/2012 «Ρυθμιστική Διακυβέρνηση: Αρχές, Διαδικασίες και Μέσα Καλής Νομοθέτησης», Α' 34, στο άρθρο 2 παρ. 1 περ. η' του οποίου προβλέπεται ότι, μεταξύ των αρχών καλής νομοθέτησης, περιλαμβάνεται και η ασφάλεια δικαίου). Οι αρχές αυτές κατ' αρχήν, επιβάλλουν, κατά την επιβολή περιορισμών σε ατομικά δικαιώματα, όπως τα περιουσιακά δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τον νομοθέτη κατά την πραγμάτωση των κατευθύνσεων του άρθρου 21 παρ. 1 του Συντάγματος, για την προστασία της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας, οι περιορισμοί αυτοί να

τίθενται με ρητούς, σαφείς και προβλέψιμους κανόνες δικαίου, οι ίδιες δε αρχές απαιτείται να τηρούνται με ιδιαίτερη αυστηρότητα, όταν πρόκειται για περιορισμούς που συνεπάγονται σοβαρές επιπτώσεις στην κατάσταση των προσώπων (πρβλ. ΕλΣυν Ολομ. 244/2017, ΣτΕ 2811/2012 7μ., 144, 1976/2015, αποφ. ΕΔΔΑ 25.7.2013 «Khodorkovskiy & Lebedev κατά Ρωσίας», σκ. 779, απόφ. της 21.3.2006, «Valico κατά Ιταλίας», ΣτΕ 3316/2014, 4642/2012 και απόφ. ΔΕΕ της 2.6.2016, C-81/15 «Καπνοβιομηχανία Καρέλια ΑΕ κατά Υπουργού Οικονομικών», σκ. 45, της 11.6.2015, C- 98/14 «Berlington Hungary Tanácsadó és Szolgáltató kft», σκ. 77, αποφ. του ΔΕΕ της 5.5.2011, C- 201&202/10 «Ze Fu Fleischhandel GmbH& Vion Trading GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas», σκ. 32, αποφ. Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών της 21.6.2012 Federal Communications Commission (FCC) v. Fox Television Stations Inc, της 7.7.1986 Bethel School No 403 vs. Fraser, απόφ. Γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου της 20.7.2012, 2012-266 QPC). Τούτο δε, ισχύει και στην περίπτωση που οι περιορισμοί επιβάλλονται σε συνταγματικώς κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα των οποίων φορείς είναι ανήλικα πρόσωπα (πρβλ. απόφ ΕΔΔΑ της 30.6.2015, Grabowski κατά Πολωνίας, παρ. 42-52), ενόψει μάλιστα και της απορρέουσας από τη συνταγματική αρχή της προστασίας της παιδικής ηλικίας, ειδικότερης αρχής της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού, ως τέτοιου νοουμένου του συμφέροντος κάθε ανήλικου ατόμου (βλ. συναφώς το προοίμιο της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, στο οποίο αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «...το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα ...», το άρθρο 3 της ίδιας Σύμβασης, στην παράγραφο 1 του οποίου ορίζεται ότι «1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού», καθώς και το άρθρο 1 αυτής, σύμφωνα με το οποίο «Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία», βλ. περαιτέρω το άρθρο 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ορίζει υπό τον τίτλο «Δικαιώματα του παιδιού», ότι: «Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο συμφέρον του παιδιού» και ΑΠ 537/2012, 907/2011,

896/2007, ΣτΕ 3634/2015, 4055-4056/2008, 1636/2002, ΕΑ 24/2009, 756/2002, και πρβλ. απόφ. γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου της 17.5.2013, Νο 2013-669 DC, της 6.10.2010, Νο 2010-39 QPC). Μόνο δε στο βαθμό που συντρέχουν οι όροι αυτοί, δηλαδή η ρητή, σαφής και προβλέψιμη επιβολή του περιορισμού δια νόμου, δύναται η Διοίκηση να εκδίδει πράξεις που κατ' εφαρμογήν των σχετικών νομοθετικών προβλέψεων οδηγούν σε περιορισμό των σχετικών δικαιωμάτων, υπό την επιφύλαξη της συνδρομής και των αναγκαίων ενόψει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας όρων, δηλαδή εφόσον ο περιορισμός αυτός είναι πρόσφορος και κατάλληλος για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου δημοσίου σκοπού, αναγκαίος, υπό την έννοια ότι για την πραγμάτωση του σκοπού αυτού δεν είναι δυνατή η επιλογή άλλου εξίσου αποτελεσματικού αλλά λιγότερου επαχθούς μέτρου και αναλογικός, τελεί, δηλαδή, σε εσωτερική αλληλουχία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην υπολείπεται της προκαλούμενης από αυτόν βλάβης. Σε αντίθετη περίπτωση, αν ο περιορισμός, από τη φύση του, είναι τέτοιας έντασης και διάρκειας, που υπερακοντίζει καταδήλως τον επιδιωκόμενο σκοπό, συνεπάγεται, δηλαδή, μειονεκτήματα που είναι δυσανάλογα προς τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την εξυπηρέτηση του δημοσίου σκοπού, αντίκεινται στην ως άνω συνταγματική αρχή και διοικητική πράξη που τον επιβάλλει είναι, ως εκ τούτου, ακυρωτέα (βλ. ΕλΣυν Ολομ. 1196/2009, 2712/2008, 2437/2007, 2287/2005, 1492/2002, ΣτΕ Ολομ. 229, 228/2014, ΑΠ Ολομ. 5/2013). Ειδικώς δε, στην περίπτωση που ο περιορισμός ατομικού δικαιώματος επιβάλλεται σε ανήλικο πρόσωπο, η συνταγματική προστασία της παιδικής ηλικίας και η από αυτήν απορρέουσα αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού, κατά τα ανωτέρω, επιβάλλουν επιπροσθέτως να τηρείται τόσο κατά τη θεσμοθέτηση του περιορισμού, όσο και κατά την επιβολή του μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού δημοσίου συμφέροντος που υπηρετείται με τον περιορισμό αυτόν και της προστασίας της αξίας και της προσωπικότητας του ανηλίκου, κατ' άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος. Οι αρχές αυτές επιβάλλουν κατ' αρχήν στο νομοθέτη κατά τη θεσμοθέτηση περιορισμών σε αναγνωριζόμενα δικαιώματα ανηλίκων τόσο ως μελών της οικογένειάς τους όσο και ως προσώπων που χρήζουν ειδικής προστασίας από το κράτος, εν συνεχεία στη διοίκηση κατά την εφαρμογή των ρυθμίσεων και εν τέλει στο δικαστή κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, την ειδική μεταχείριση των ανηλίκων για τη διασφάλιση της υγιούς τους εξέλιξης και ομαλής κοινωνικής τους ένταξης αλλά και της διατήρησης της προοπτικής ενός πεδίου ίσων

ευκαιριών και αυτόνομων έλλογων επιλογών στο στάδιο της ενηλικίωσής τους, ενόψει και του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη» (βλ. το προοίμιο της προμνησθείσας Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, στο οποίο, μνημονεύεται, μεταξύ άλλων ότι «Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μια ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα στο πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης» και το άρθρο 6 αυτής, που προβλέπει ότι «...2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού», πρβλ. άρθρο 40 της ίδιας ως άνω Σύμβασης, για την ειδική ποινική μεταχείριση των ανηλίκων «1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία», ΑΠ 58/2010, 961/2009 για το σύστημα του δικαστικού μονισμού στο ποινικό δίκαιο των ανηλίκων και το θεσμικό προβάδισμα της υποβολής των ποινικώς υπεύθυνων ανηλίκων σε αναμορφωτικά μέτρα, κατ' άρθρο 122 παρ. 1 του ΠΚ, ως *sui generis* μέτρα ασφαλείας αναπληρωματικά της ποινής, ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, έναντι του ποινικού σφραγισμού, με στόχο όχι την τιμώρηση, αλλά τη διαπαιδαγώγηση, την ηθική και κοινωνική βελτίωση των ατόμων αυτών, αποφ. ΕΔΔΑ της 21.12.2010 *Ichin* κατά Ουκρανίας, παρ. 39-40, 16.5.2002, DG κατά Ιρλανδίας, παρ. 80, της 12.10.2000, *Koniarska* κατά Ηνωμένου Βασιλείου (απόφαση επί του παραδεκτού), της 30.10.2012 P και S κατά Πολωνίας, παρ. 148-149, της 29.2.1988 *Bouamar* κατά Βελγίου, παρ. 51-53, για τους ειδικούς όρους κράτησης των ανηλίκων και συγκριτικά απόφ. Γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου της 16.11.2018, No 2018-744 QPC, της 9.12.2016, No 2016-601 QPC, της 29.11.2013, No 2013-356 QPC, για την ειδική ποινική μεταχείριση της ανήλικης παραβατικότητας, με προέχοντα τον επανορθωτικό

χαρακτήρα των λαμβανόμενων μέτρων ενόψει και του υπέρτερης αξίας δημοσίου σκοπού, δηλαδή της κοινωνικής επανένταξης των ανηλίκων).

5. Ο συνταγματικός νομοθέτης έχει επιφυλάξει διαχρονικά τόσο για τους δημοσίους υπαλλήλους όσο και για τους δημοσίους λειτουργούς και στρατιωτικούς (άμεσα και έμμεσα όργανα του κράτους) ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς (βλ. μεταξύ άλλων τη νομοθετική πράξη ΧΝΒ' του 1861, άρθρα 94, 114 και 49 εδ. γ' του Συντάγματος του 1927, άρθρα 61, 87 επ., 98 εδ. δ' και 101 του Συντάγματος του 1952). Ειδικότερα, το Σύνταγμα του 1975, όπως ισχύει και μετά τις ύστερες αναθεωρήσεις του, εκτός από τις ουσιαστικές ρυθμίσεις του άρθρου 103 του Συντάγματος για το ιδιαίτερο υπηρεσιακό και μισθολογικό καθεστώς που διέπει τους δημοσίους υπαλλήλους, περιέχει και ειδικές διαδικαστικές ρυθμίσεις για την προπαρασκευή και τη νομοπαραγωγική διαδικασία επί των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων (άρθρα 73 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος), την απονομή των συντάξεων (άρθρο 80 του Συντάγματος), αλλά και την ειδική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί των διαφορών από την απονομή σύνταξης (άρθρο 98 παρ. 1 περ. στ' του Συντάγματος). Από το σύνολο των ρυθμίσεων αυτών συνάγεται ότι το Σύνταγμα υποδέχεται ως ιδιαίτερη θεσμική εγγύηση το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων και δη ως άμεση απόρροια του ειδικού υπηρεσιακού τους καθεστώτος (πρβλ. ΑΕΔ 16/1983, ΑΠ 701/2014, 968/2013), η έννοια δε της «σύνταξης» στις ανωτέρω ρυθμίσεις είναι νομικώς προκαθορισμένη από τις ρυθμίσεις των προϊσχυόντων Συνταγμάτων και ιδίως των νομοθετημάτων που είχαν εκδοθεί σε εκτέλεσή του (πρβλ. ΑΕΔ 1/2004, 4/2001, 5/1999). Στο πλαίσιο αυτό και όπως συνάγεται από το σύνολο των ισχυουσών κατά τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος του 1975 συνταξιοδοτικών διατάξεων (βλ. μεταξύ άλλων τις διατάξεις του α.ν. 1854/1951 της 23^{ης} Ιουνίου 1951 «Περί απονομής των Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων», Α' 182, του ν. 3163/1955 «περί συνταξιοδοτήσεως του προσωπικού του Ι.Κ.Α.», Α' 71), ως «σύνταξη» νοείται προεχόντως η ισόβια περιοδική παροχή που καταβάλλεται σε δημόσιο υπάλληλο αντί μισθού και ως συνέχεια αυτού, μετά την αποχώρησή του από την ενεργό υπηρεσία, το κόστος της οποίας βαρύνει κατ' αρχήν τον κρατικό προϋπολογισμό, ήτοι το Δημόσιο Ταμείο (βλ. τους διαχρονικώς ισχύοντες συνταξιοδοτικούς κώδικες, ειδικότερα άρθρο 1 του β.δ/τος της 31ης Οκτωβρίου 1935, Α' 505, άρθρο 1 του α.ν. 1854/1951, άρθρο 1 του π.δ/τος 1041/1979, Α' 292, άρθρο 1 του π.δ/τος 166/2000, Α' 153, και άρθρο 1 του π.δ/τος 169/2007, Α' 210, βλ. και ΑΕΔ 28, 2/2004), ενώ το βάρος αυτό δύναται να

αναδέχεται και ο προϋπολογισμός νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (βλ. μεταξύ άλλων τον ανωτέρω ν. 3163/1955, Ελ. Συν. Ολομ. 1510/1996). Η έννοια αυτή διευρύνθηκε, χωρίς, όμως, να αλλοιωθεί ο πυρήνας της, με την προσθήκη και άλλων κατηγοριών δικαιούχων, είτε διότι οργανικά ή λειτουργικά προσομοιάζουν με τους δημοσίους υπαλλήλους και λειτουργούς είτε λόγω της ιδιαίτερης προσφοράς τους προς την Πολιτεία (βλ. μεταξύ άλλων π.δ. 167/2000 «Κώδικας Συντάξεων Προσωπικού Σιδηροδρόμων», Α' 154, π.δ. 168/2007 «Κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο, με τον τίτλο "Κώδικας Πολεμικών Συντάξεων", των διατάξεων που ισχύουν για την απονομή των πολεμικών συντάξεων», Α' 209, άρθρο 1 του ν. 3075/2002, Α' 297, για τις συντάξεις των καλλιτεχνών και Ελ. Συν. Ολομ. 1510/1996, 966/1999) ή με τη δυνατότητα υπαλλήλων του δημοσίου ή ν.π.δ.δ. να επιλέγουν ως ασφαλιστικό καθεστώς εκείνο των κοινών ασφαλισμένων στο πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης (βλ. μεταξύ άλλων την παρ. 6 του άρθρου 11 του ν.δ. 4277/1962, Α' 191, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με την παρ. 4 του άρθρου 4 του ν.δ. 4579/1966, Α' 234), χωρίς όμως να μεταβάλλεται ούτε η φύση του δικαιώματός τους ούτε η δικαιοδοσία επί των σχετικών διαφορών (βλ. Ελ Συν 1668/2003, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2491/1988, ΣτΕ 387/1990). Περαιτέρω, το δικαίωμα σε σύνταξη του δημοσίου υπαλλήλου, κατ' αντιστοιχία προς το δικαίωμα σε μισθό, συνιστά συνταγματικώς κατοχυρωμένο δημοσίου δικαίου δικαίωμα, το οποίο, διέπεται από ενιαίους κανόνες, προσαρμοσμένους στην ιδιομορφία της σχέσης δημοσίου δικαίου που συνδέει τον δημόσιο υπάλληλο με την υπηρεσία, τελεί δε σε εύλογη ποσοτική σχέση προς τις αποδοχές ενεργείας, ως συνέχεια του μισθού, κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζει στην κατηγορία αυτή συνταξιούχων αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, ανάλογες της θέσης, των καθηκόντων, του χρόνου υπηρεσίας και της υπηρεσιακής τους εξέλιξης [βλ. σχετικώς τη νομοθετική αποτύπωση της αρχής αυτής στα άρθρα 10 και 41 του β.δ/τος της 31ης Οκτωβρίου 1935, στα άρθρα 9 και 34 των διαδοχικώς ισχυσάντων Συνταξιοδοτικών Κωδίκων του α.ν. 1854/1951, του ν.δ/τος 1041/1979, του π.δ/τος 166/2000 και π.δ/τος 169/2007, που ίσχυε κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, Ελ. Συν. Ολομ. 244/2017, 1277, 1388/2018, Ελ. Συν Πρακτ. Ολομ. 1ης Ειδ. Συν/σης της 20.4.2016, Π Τμ. 1176/2018 και συγκριτικά αποφ. Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 27.9.2005, 2 BvR 1387/02, της 5.5.2005, 2BVL 17/09, άρθρο L1 του Γαλλικού Συνταξιοδοτικού Κώδικα (Loi 64-1339 1964-12-29) και αποφ. Γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου της 28.5.2010, no 2010-QPC, Γαλλ. Συμβουλίου της Επικρατείας της 18.7.2006, no

274664]. Το ειδικό αυτό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, όπως κατοχυρώνεται κατά τα ανωτέρω στο Σύνταγμα, προσιδιάζει στα συστήματα επαγγελματικής ασφάλισης, τα οποία αφορούν σε ιδιαίτερες κατηγορίες εργαζομένων, στο πλαίσιο δε των συστημάτων αυτών η συνταξιοδοτική παροχή καταβάλλεται λόγω της ειδικής αυτής σχέσης των δικαιούχων με τον εργοδότη, αποτελώντας όρο της απασχόλησής τους, ενώ, όπως προεκτέθηκε, για την απονομή της και τον καθορισμό του ύψους της εφαρμόζονται κανόνες συνδεδεμένοι με την ιδιοτυπία της υπηρεσιακής τους σχέσης (βλ. Ελ.Συν.Ολομ. 244/2017, 4324/2014, 1571/2011, απόφ. ΔΕΕ της 26.3.2009, C-559/07 «Επιτροπή κατά Ελλάδος», σκ. 31, 32, 42, 52 της 1.4.2008, C-267/06 «Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen», απόφ. ΕΔΔΑ της 3.3.2011 «Klein κατά Αυστρίας», σκ. 57, της 2.2.2010 «Aizpurua Ortiz κλπ. κατά Ισπανίας», σκ. 38, της 22.10.2009 «Αποστολάκης κατά Ελλάδος», σκ. 29 και 35, απόφ. της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 13.7.1988, «Sture Stigson»). Εξάλλου, η λειτουργία της σύνταξης, υπό την προεκτεθείσα έννοια, ως στοιχείου της ειδικής νομικής σχέσης των δημοσίων υπαλλήλων με το κράτος, σαφώς διακρίνεται από τις παροχές που καταβάλλονται στο πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης, θεσμού κατοχυρωθέντος ρητώς στο Σύνταγμα μόλις με την αναθεώρηση του 1975, που όριζε στο άρθρο 22 παρ. 4 αυτού ότι «Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει» (ήδη άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος, μετά την δημοσίευση του από 6.4.2001 Ψηφίσματος της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής στο ΦΕΚ Α΄ 84/17.4.2001), η οποία συνίσταται, στην έναντι καταβολής εισφοράς, προστασία του ασφαλισμένου από την επέλευση κινδύνων (γήρας, ασθένεια, αναπηρία κλπ.) που μειώνουν ή εξαλείφουν την ικανότητά του να εργάζεται (ασφαλιστικοί κίνδυνοι) και συνακόλουθα τείνουν να υποβαθμίσουν τις συνθήκες διαβίωσής του [βλ. ΣτΕ Ολομ. 2287-2290/2015, βλ. συναφώς το άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, το οποίο έχει υπογραφεί στη Νέα Υόρκη στις 19.12.1966 με τη φροντίδα των Ηνωμένων Εθνών και κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 1532/1985, Α΄ 45, τη ΔΣΕ 102/1952, κυρωθείσα με τον ν. 3251 της 1/2-6-55, Α΄ 140, τη Διεθνή Σύμβαση «περί του Ευρωπαϊκού Κώδικος Κοινωνικής Ασφαλείας», που είχε υπογραφεί στο Στρασβούργο στις 16.4.1964 και κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 1136/1981 (Α΄ 61), το άρθρο 12 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 1426/1984, Α΄ 34, καθώς και το άρθρο 34 παρ.1 και 2 του ΤΙΤΛΟΥ IV 34 του ΤΙΤΛΟΥ IV

«ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ» του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007/C 303/01, 2010/C 83/02)]. Τούτο δε, ακόμη και όταν από τις παροχές αυτές δύνανται να επωφελούνται και οι δημόσιοι υπάλληλοι, λειτουργοί ή στρατιωτικοί (βλ. ΣτΕ 226/2012) ή όταν πρόκειται για κοινωνικοασφαλιστικές παροχές που χαρακτηρίζονται σε επίπεδο νόμου ως «συντάξεις», υπό την έννοια της περιοδικώς καταβαλλόμενης ασφαλιστικής παροχής, καθόσον αυτές δεν έχουν χαρακτήρα αμοιβής, όπως οι συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά τον χαρακτήρα κοινωνικοασφαλιστικής παροχής μετά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου (βλ. ΑΕΔ 2/2004). Ο νομοθέτης έχει, κατ' αρχήν, την ευχέρεια να οργανώνει το ειδικό σύστημα συνταξιοδότησης των δημοσίων υπαλλήλων, τόσο ως προς τον τρόπο λειτουργίας του φορέα συνταξιοδότησης και των χρηματοδοτικών του μέσων (κρατικός προϋπολογισμός, σύσταση αποθεματικών κεφαλαίων ή ειδικών λογαριασμών για την χρηματοδότηση των συντάξεων) όσο και ως προς τους όρους και τις προϋποθέσεις καταβολής των συνταξιοδοτικών παροχών. Ειδικότερα, δύναται να μεταφέρει στο συνταξιοδοτικό αυτό σύστημα κατ' αναλογία ρυθμίσεις ή αρχές της κοινωνικής ασφάλισης, σεβόμενος, όμως, τα βασικά χαρακτηριστικά του θεσμού, όπως αποτυπώθηκαν στο Σύνταγμα, διασφαλίζοντας τη λειτουργική συνέχεια της υπαλληλικής με τη συνταξιοδοτική σχέση, την εγγυητική λειτουργία του Κράτους ως προς τη χρηματοδότηση του συστήματος αυτού και μόνο στο βαθμό που οι ρυθμίσεις και οι αρχές αυτές είναι συμβατές προς τις ιδιαιτερότητες του ειδικού αυτού συστήματος συνταξιοδότησης, όπως αυτές απορρέουν από το Σύνταγμα και έχουν οργανωθεί από τον ίδιο τον νομοθέτη (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 244/2017). Στο πλαίσιο αυτό, ο φορέας παροχής της σύνταξης των δημοσίων υπαλλήλων και ειδικότερα το Δημόσιο ή άλλος φορέας, που αναλαμβάνει την παροχή σύνταξης στους αποχωρούντες από την υπηρεσία δημοσίους υπαλλήλους, δεν ενεργεί ως οργανισμός κοινωνικής ασφάλισης (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 244/2017, 992/2015, 918/2012, 3299/2013, ΣτΕ 1296/2015, 2087/2012, 3037/2007, 1970/2002 κ.ά., Ελ. Συν. Πρακτ. 1ης Ειδ. Συν/σης 20.4.2016), ενώ και η υποχρέωση καταβολής εισφορών - κρατήσεων, ως όρος για την παροχή σύνταξης στην κατηγορία αυτή δικαιούχων (βλ. άρθρα 6 του 1902/1990, Α' 138, και 20 παρ. 2 του ν. 2084/1992, Α' 165), δεν θεσμοθετήθηκε στο πλαίσιο του κατ' άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, αλλά στο πλαίσιο του ειδικού γι' αυτούς ασφαλιστικού συστήματος. Ειδικότερα, οι κρατήσεις αυτές, οι οποίες επιβλήθηκαν στο πλαίσιο της κατά τα ανωτέρω ευχέρειας του νομοθέτη να οργανώνει το ειδικό

συνταξιοδοτικό σύστημα κατ' αναλογία προς τα ισχύοντα στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης, δεν συνιστούν δημόσια βάρη υπό την έννοια του άρθρου 4 παρ. 5 του Συντάγματος, αλλά αποτελούν τμήμα της αμοιβής των δημοσίων υπαλλήλων και επιβάλλονται ως προϋπόθεση για τη γένεση συνταξιοδοτικής προσδοκίας και δη για την απονομή σύνταξης μετά την έξοδο από την υπηρεσία, ενόψει της αρχής της ανταποδοτικότητας (πρβλ. ΣτΕ 2083/2013, 3302, 3143, 1898, 475/2011, 3553/2010), ενώ λειτουργούν και ως μέσο χρηματοδότησης των συντάξεων της κατηγορίας αυτής, στο πλαίσιο της επαγγελματικής και διαγενεακής αλληλεγγύης, χωρίς να τελούν υποχρεωτικά σε ευθεία αναλογία προς το ύψος της καταβλητέας σύνταξης (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 1/2014, 2651/2011, 2298/2010, 1296/2006, 2366/2004, πρβλ. ΣτΕ 1970/2002, 1022/2005, 3487/2008). Η θεσμική αυτή εγγύηση της ειδικής ασφαλιστικής προστασίας των δημοσίων υπαλλήλων σε ό,τι αφορά την καταβολή κύριας σύνταξης, ήτοι της παροχής που συνδέεται με την έξοδό τους από την ενεργό υπηρεσία, η οποία, για την κατηγορία αυτή ασφαλισμένων, συνιστά, κατά τα προεκτεθέντα, όχι κάλυψη ασφαλιστικού κινδύνου, αλλά συνέχεια του μισθού που ελάμβαναν κατά τον ενεργό υπηρεσιακό τους βίο, υπερκαλύπτει τις θεσμικές εγγυήσεις του κοινωνικού δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση κατ' άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος και των κυρίων συνταξιοδοτικών παροχών που καταβάλλονται στο πλαίσιο του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος για την κάλυψη κινδύνων (γήρας, αναπηρία, θάνατος). Επειδή δε, το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων συνιστά το «λειτουργικό αντίστοιχο» του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση, δεν επιβάλλεται εκ του Συντάγματος, σε επίπεδο κύριας ασφάλισης, η οργάνωση ή η ένταξη στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της κατηγορίας αυτής, όπως αντιθέτως απαιτείται για τις λοιπές κατηγορίες εργαζομένων και εν γένει απασχολούμενων προκειμένου να μην θίγεται ο πυρήνας του κοινωνικού δικαιώματος του άρθρου 22 παρ. 5 του Συντάγματος (βλ. για την κοινωνική ασφάλιση ως θεσμική εγγύηση και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται για το κράτος ΑΕΔ 87/1997, Ελ. Συν. Ολομ., 244/2017, ΣτΕ Ολομ. 2287-2290/2015, 2202/2010, 3487/2008, 3096, 3101/2001, 5024/1987). Εξ άλλου, το ειδικό αυτό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, που στηρίζεται στην αρχή της αναλογίας του ύψους των αποδοχών ενεργείας και του ποσού της καταβαλλόμενης σύνταξης, με στόχο την εξασφάλιση ενός βιοτικού επιπέδου ανάλογου της θέσης, των καθηκόντων, του χρόνου υπηρεσίας και της υπηρεσιακής τους εξέλιξης (βλ. αναλυτικώς επί της αρχής αυτής ΕλΣυνΟλομ. 1277/2018 και

πρβλ. απόφ. Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 5.5.2015, 2 BvL 17/09), σαφώς διακρίνεται και από τις έσχατες εγγυήσεις κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο της κοινωνικής πρόνοιας, που απαιτείται να παρέχει το κράτος, κατ' εφαρμογή των άρθρων 21 παρ. 1, 2, 3 και 6 του Συντάγματος, υπό τη μορφή παροχών σε χρήμα ή σε είδος, προς συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, με σκοπό την εξασφάλιση στοιχειώδους επιπέδου αξιοπρεπούς, κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, διαβίωσης, σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 α του Συντάγματος περί κοινωνικού κράτους δικαίου, οι οποίες δεν συνδέονται με την παροχή εργασίας και την καταβολή εισφορών (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 11762018, ΣτΕ 2287-2290/2015 Ολομ., 660/2016, βλ. συναφώς και άρθρο 11 παρ. 1 και 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα και 34 παρ. 3 του Χάρτη Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τέλος, οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση, την απονομή, τον περιορισμό και την απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος των δημοσίων υπαλλήλων προβλέπονται στον νόμο, οι όποιες δε επεμβάσεις στο συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα, πρέπει, ενόψει των αρχών της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας και της προβλεψιμότητας να προβλέπονται ρητώς στις οικείες νομοθετικές ρυθμίσεις, να είναι συναφείς προς τον υπηρετούμενο με αυτές δημόσιο σκοπό, σύμφωνες με τις αρχές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατ' άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, του σεβασμού των περιουσιακών δικαιωμάτων, κατ' άρθρο 17 του Συντάγματος στο προστατευτικό πεδίο του οποίου περιλαμβάνονται και οι απαιτήσεις από παροχή εργασίας, όπως οι συντάξεις μετά τη λήξη του υπηρεσιακού βίου (βλ. ΕλΣυν Ολομ. 244/2017, 1277/2018), και εντός των ορίων που διαγράφονται από τις αρχές του κοινωνικού κράτους δικαίου και της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 α και δ του Συντάγματος) (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 1176/2018).

6. Περαιτέρω, η ως άνω θεσμική εγγύηση του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων υπαλλήλων, λειτουργιών και στρατιωτικών περιλαμβάνει, σε περίπτωση θανάτου τους, και την ασφάλιση των επιζώντων προστατευόμενων μελών της οικογένειάς τους, στον πυρήνα της οποίας ανήκουν τα ανήλικα τέκνα τους, ενόψει της κατ' άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος ειδικής συνταγματικής προστασίας της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας και της από αυτήν απορρέουσας υποχρέωσης του νομοθέτη να θεσπίζει θετικά μέτρα για την πραγμάτωση των απορреουσών από το τελευταίο αυτό άρθρο θεσμικών εγγυήσεων (βλ. σκέψη 4 και πρβλ. συγκριτικά απόφαση του Γερμανικού Συνταγματικού

Δικαστηρίου της 7.7.2009, 1BvR 1164/07). Η κατά μεταβίβαση αυτή σύνταξη έχει τα ίδια εννοιολογικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά με τη σύνταξη που καταβάλλεται στον ίδιο τον δημόσιο υπάλληλο πρόκειται, δηλαδή, για δημοσίου δικαίου δικαίωμα απορρέον από καθεστώς επαγγελματικής ασφάλισης. Και τούτο, διότι η παροχή αυτή, εξακολουθεί να αποτελεί όφελος που απορρέει από την επαγγελματική ασφάλιση του αποβιώσαντος υπαλλήλου και την ένταξή του στο εν λόγω σύστημα, με το διορισμό του, την ίδρυση της υπαλληλικής σχέσης και την καταβολή των εκάστοτε προβλεπόμενων συνταξιοδοτικών εισφορών (βλ. αναλυτικώς ΕλΣυνΠ Τμ. 1176/2018). Επομένως, και η αξίωση του επιζώντος μέλους της οικογένειά του, όπως του ανήλικου τέκνου, επί της σύνταξης αποκτάται στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσης μεταξύ του θανόντος γονέα του και του Δημοσίου, ως εργοδότη (βλ. ΕλΣυνΟλομ. 4324/2014 και αποφ. ΔΕΕ της 6.10.1993, C- 109/91, Ten Oever, σκέψεις 12 και 13, Coloroll Pension Trustees, σκέψη 18, της 17.4.1997, C -147/95, Εβρενόπουλος, σκ. 22, και της 9.10.2001, C- 379/99, Menauer, σκ.18). Ειδικώς δε, σε ό,τι αφορά την απονομή κατά μεταβίβαση συντάξεων σε ανήλικα τέκνα θανόντων δημοσίων υπαλλήλων, ο νομοθέτης οφείλει, ενόψει της συνταγματικής προστασίας της παιδικής ηλικίας, καθ' εαυτήν, να μεριμνά για την καταβολή σύνταξης που θα τελεί σε εύλογη ποσοτική σχέση, με αυτή που θα δικαιούτο ο θανών υπάλληλος, ο οποίος διέτρεφε τον ανήλικο, στο πλαίσιο των οικογενειακών του δεσμών, ως απόρροια της υπαλληλικής του σχέσης και της θέσης που κατείχε (πρβλ. συγκριτικά απόφαση Γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου της 28.5.2010, Νο 2010-1 QPC), ώστε να διασφαλίζονται και μετά το θάνατο του γονέα αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης του παιδιού για την υγιή ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, την ομαλή ψυχοσωματική, πνευματική και ηθική εξέλιξη και κοινωνική του ένταξη (βλ. άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος και σκέψη 4). Δοθέντος δε, ότι το συνταγματικά κατοχυρωμένο ειδικό σύστημα επαγγελματικής ασφάλισης των δημοσίων υπαλλήλων συνιστά το λειτουργικό αντίστοιχο του συνταγματικά διακριτού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, κατ' άρθρο 22 παρ. 5, υπερκαλύπτοντας τις απαιτήσεις του, ενώ ως άμεσα συνδεδεμένο με τον ενεργό υπηρεσιακό βίο του υπαλλήλου και τις αποδοχές ενεργείας του παρέχει υπέρτερες εγγυήσεις από το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, κατ' άρθρα 2 και 20 παρ. 1 α και 21 παρ. 1, 2, 3 και 6 του Συντάγματος (βλ. σκέψη 5 της παρούσας), με το θεσμό της μεταβίβασης των συντάξεων στα ανήλικα τέκνα των θανόντων δημοσίων υπαλλήλων, εντός του ειδικού τους συνταξιοδοτικού συστήματος υπό τους ανωτέρω

όρους, υπερκαλύπτονται οι επιβαλλόμενες εκ του Συντάγματος ελάχιστες εγγυήσεις κοινωνικής προστασίας των ανηλίκων, κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 21 παρ. 1 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, ενώ ικανοποιούνται και οι παρεχόμενες από τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού υποδείξεις (βλ. ΣτΕ Ολομ.1087/2017), και ειδικότερα εκείνες του άρθρου 26 αυτής, που προβλέπει ότι «1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους. 2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του» (βλ. συναφώς άρθρα 25 παρ. 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 10 παρ. 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, 17 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και 22 της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 128) και του άρθρου 27, σύμφωνα με το οποίο « 1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του. ...» (βλ. συναφώς και άρθρα 25 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 24 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και 11 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα»). Περαιτέρω, κατά τη θεσμοθέτηση και επιβολή περιορισμών στο συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα απαιτείται κατ' αρχήν να διασφαλίζεται ότι οι περιορισμοί αυτοί συνάδουν προς τις συνταγματικές αρχές της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας και της προβλεψιμότητας (βλ. σκέψη 4). Επιβάλλεται δε, ενόψει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, να σταθμίζονται, υπό τις περιστάσεις κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης, η φύση του περιορισμού, η προσφορότητα, η καταλληλότητα και η αναγκαιότητά της επιβολής του για τη θεραπεία του δημοσίου σκοπού που επιδιώκεται σε συνάρτηση και με τις συνολικές επιπτώσεις που συνεπάγεται για την προσωπική και οικονομική κατάσταση του προσώπου. Τούτο δε, προκειμένου περί ανηλίκου, ώστε να διακριβωθεί, με ερμηνευτικό γνώμονα τη συνταγματική αρχή της προστασίας της παιδικής ηλικίας και ενόψει της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού, ότι

τηρήθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του υπηρετούμενου δημοσίου σκοπού και της συνταγματικά επιβεβλημένης προστασίας της αξίας του παιδιού, κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 21 παρ. 1, 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, και των συνταγματικώς κατοχυρωμένων ατομικών του δικαιωμάτων στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, κατ' άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος και στην προστασία της περιουσίας του κατ' άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. σκέψη 4 και πρβλ. ΕλΣυν II Τμ. 1176/2018).

7. Ο Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, που κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το άρθρο μόνο του π.δ/τος 169/2007 (Α' 210) και ίσχυε κατά τον κρίσιμο, εν προκειμένω, χρόνο, στο Τμήμα Α', με τον τίτλο «Πολιτικές Συντάξεις» και στο Κεφάλαιο Α' που επιγράφεται «Δικαίωμα σε Σύνταξη», ορίζει στο άρθρο 1, με τίτλο «Πολιτικοί Υπάλληλοι – Προϋποθέσεις του δικαιώματος σύνταξης», ότι: «1. Ο τακτικός δημόσιος υπάλληλος που λαμβάνει κάθε μήνα μισθό από το Δημόσιο Ταμείο ή από άλλους ειδικούς πόρους δικαιούται σε ισόβια σύνταξη από το Δημόσιο Ταμείο: (Άρθρο 1 παρ. 1 Α.Ν 1854/51) α) Αν απομακρυνθεί με οποιονδήποτε τρόπο από την υπηρεσία και έχει ... πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία. ...στ) Αν απομακρυνθεί οπωσδήποτε από την υπηρεσία γιατί έγινε σωματικά ή διανοητικά ανίκανος από τραύμα ή νόσημα που προήλθε πρόδηλα και αναμφισβήτητα εξαιτίας της υπηρεσίας. ... 2. Αν αποδεικνύεται ότι σχετικά με το πάθημα υπάρχει βαρύ πταίσμα του υπαλλήλου δε γεννιέται δικαίωμα σε σύνταξη. (Άρθρο 1 παρ.3 Α.Ν.1854/51)», στο άρθρο 5, με τίτλο «Χήρα σύζυγος και ορφανά», ότι: «1. Δικαίωμα σε σύνταξη από το Δημόσιο Ταμείο έχουν: α) Η χήρα του υπαλλήλου, από αυτούς που αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2, ο οποίος είχε αποκτήσει δικαίωμα σε σύνταξη ή που πέθανε στην υπηρεσία μετά τη συμπλήρωση πενταετούς τουλάχιστον πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας ή που πέθανε στην υπηρεσία με τους όρους της περίπτ. στ' της παρ. 1 του άρθρου 1 ή που δολοφονήθηκε από τρομοκράτες ή άλλα άτομα λόγω της υπαλληλικής του ιδιότητας ή της ενάσκησης των καθηκόντων του. (Άρθρο 5 παρ. 1 περ.α' εδάφιο πρώτο Α.Ν. 1854/51, όπως τροπ. με το Ν.Δ. 208/74 και αντικ. με το άρθρ. 15 παρ. 1 του ν. 1202/81 σε συνδ.με το άρθρ. 3 παρ. 8 ν. 2227/94) ... β) Τα παιδιά του υπαλλήλου που πέθανε έχοντας τις παραπάνω προϋποθέσεις, καθώς και του συνταξιούχου είτε αυτά γεννήθηκαν σε γάμο των γονέων τους είτε νομιμοποιήθηκαν είτε είναι θετά είτε αναγνωρίστηκαν είτε

γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους από μητέρα υπάλληλο ή συνταξιούχο από δική της υπηρεσία, τα ... αγόρια μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας τους εφόσον είναι άγαμα ή και μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους, εφόσον είναι άγαμα και ανίκανα για εργασία κατά ποσοστό 50% και άνω. (Άρθρο 5 παρ. 1 περ. β' Α.Ν. 1854/51, όπως αντικ. με άρθρ. 1 παρ. 1 Ν.Δ. 149/73, 3 Ν.955/79, 2 παρ. 1 και 3 Ν.Δ. 143/73, 3 Ν.Δ. 149/73, 4 παρ. 1 Ν. 955/79, 1 παρ. 2 Ν. 1813/88 και 2 παρ. 3 Ν. 2703/99 σε συνδ. με άρθρ. 20 παρ. 1 τελ. εδαφ. Ν.2084/92)...» και στο άρθρο 18, με τίτλο «Ποσό οικογενειακής σύνταξης εγγάμου», ότι: «1. Η σύνταξη της χήρας συζύγου χωρίς τέκνα ή αν συντρέχουν ένα ή και δύο τέκνα συνίσταται στα 7/10 της σύνταξης που δικαιούται ή που έχει δικαιωθεί ο σύζυγος που πέθανε (Άρθρο 18 παρ. 1 Α.Ν. 1854/51, όπως αντικ. με άρθρο 9 παρ. 1 Ν.Δ. 3768/57 και άρθρ. 1 παρ. 11 Ν.2592/98) ... 4. Αν υπάρχουν χήρα και τέκνα το μισό της σύνταξης ανήκει στη χήρα και το άλλο μισό στα τέκνα σε ίσες μερίδες.(Άρθρο 18 παρ. 3 Α. Ν. 1854/51)». Εξ άλλου, στο Κεφάλαιο Ε' του ίδιου Κώδικα που επιγράφεται «Απώλεια του Δικαιώματος Σύνταξης και Αναστολή της Άσκησής του» και στο άρθρο 62, όπως αυτό ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την επίδικη υπόθεση χρόνο, προβλεπόταν, με τον τίτλο «Απώλεια δικαιώματος σύνταξης», ότι : «Το δικαίωμα σύνταξης χάνεται στις παρακάτω περιπτώσεις: (Άρθρο 62 παρ. 1 Α.Ν.1854/51) α) Αν ο υπάλληλος απολυθεί γιατί απέσχε από την εκπλήρωση των καθηκόντων του αδικαιολόγητα ή ο στρατιωτικός τέθηκε σε απόταξη για λιποταξία. (Άρθρο 62 παρ.1 περ. α' Α.Ν.1854/51, όπως αντικ. με άρθρ. 2 Ν.Δ. 626/70). β) Αν ο δικαιούχος καταδικαστεί αμετάκλητα, είτε όταν ήταν στην ενέργεια είτε ως συνταξιούχος, σε ποινή κάθειρξης για κλοπή, υπεξαίρεση, απάτη, πλαστογραφία, απιστία, παραποίηση ή σε φυλάκιση για δωροδοκία ή δωροληψία, εφόσον τα αδικήματα αυτά στρέφονται κατά του Δημοσίου ή κατά νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου καθώς και αν καταδικαστεί αμετάκλητα για κάποιο από τα αδικήματα των άρθρων 270 και 272 του Ποινικού Κώδικα, όπως αυτά τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις του Ν.Δ. 364/1969 (Άρθρο 62 παρ.1 περ. β'εδ. πρώτο Α.Ν.1854/51, σε συνδυασμό με άρθρ. 1 παρ. 1 Ν.Δ. 366/96, όπως αντικ. με άρθρ. 11 παρ. 1 Ν. 1813/88). Αν παρασχεθεί χάρη με άρση των συνεπειών ή επέλθει δικαστική αποκατάσταση το δικαίωμα αποκτάται πάλι με τους όρους της παρ. 2 του επόμενου άρθρου. (Άρθρο 62 παρ. 1 περίπτ. β'εδάφιο δεύτ. Α.Ν.1854/51)]. γ) Αν η θυγατέρα έλθει σε γάμο ή η χήρα σε νέο γάμο είτε κατά το δίκαιο της χώρας μας

είτε κατά το αλλοδαπό δίκαιο ή αν η χήρα σύζυγος εκπέσει από τη γονική μέριμνα των παιδιών για καταδίκη σε αδίκημα που διέπραξε με δόλο και το οποίο αφορά τη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου σύμφωνα με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα.(Άρθρο 62 παρ. 1 περ. γ'Α.Ν.1854/51, όπως αντικ. με άρθ. 11 παρ. 2 Ν.1813/88). δ) Αν η χήρα σύζυγος που δικαιώθηκε σύνταξη καταδικαστεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση για παιδοκτονία. (Άρθρο 62 παρ. 1 περ. δ'Α.Ν.1854/51, όπως αντικ. με άρθ. 11 παρ. 2 Ν.1813/88)». Περαιτέρω, στο άρθρο 63 του Κώδικα, με τίτλο «Αναστολή άσκησης του δικαιώματος σύνταξης», όριζε στην παράγραφο 1 αυτού, όπως αυτή ίσχυε, κατά τον κρίσιμο χρόνο, δηλαδή μετά την τροποποίησή της με την παρ.7γ του άρθρου 3 του ν.4151/2013 (Α' 103/29.4.2013), ότι : «Το δικαίωμα για σύνταξη ή καταβολή δεν μπορεί να ασκηθεί αν ο δικαιούχος καταδικαστεί στην ποινή της κάθειρξης για οποιοδήποτε αδίκημα και μέχρι τη λήξη της ποινής» και στην παράγραφο 2 αυτού ότι: «Αν αρθεί ο λόγος της μη άσκησης, το δικαίωμα σύνταξης αρχίζει ή επαναλαμβάνεται από την πρώτη του μήνα που ακολουθεί την άρση. (Άρθρο 63 παρ. 1 περ. β'Α.Ν.1854/51, όπως αντικ. με άρθρ. 9 παρ. 1 Ν.Δ. 4605/66)». Τέλος, στο Τμήμα Γ' του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, που επιγράφεται «Κοινές Διατάξεις» και στο Κεφάλαιο Α' αυτού, με τίτλο «Υγειονομική επανεξέταση, απόδειξη ανικανότητας μελών οικογένειας, απορία, λύση γάμου, ενηλικίωση τέκνων», προβλέπεται στο άρθρο 53 ότι: «... 6. Η ενηλικίωση των ανδρών συνταξιούχων θεωρείται ότι γίνεται την 31η Δεκεμβρίου που συμπληρώνεται το 18^ο έτος της ηλικίας τους ...» (βλ. και την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 2084/1992, Α'165, σύμφωνα με την οποία «4. Η ενηλικίωση των τέκνων, που συνταξιοδοτούνται από το Δημόσιο, θεωρείται ότι γίνεται την 31η Δεκεμβρίου του έτους κατά το οποίο συμπληρώνουν το 18ο έτος της ηλικίας τους ...»).

8. Από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγονται τα ακόλουθα: Σε εκτέλεση των συνταγματικών επιταγών για το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, ο ισχύων κατά τον κρίσιμο χρόνο Συνταξιοδοτικός Κώδικας (π.δ. 169/2007), υλοποιώντας τη σχετική θεσμική εγγύηση, οργανώνει το ειδικό συνταξιοδοτικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων ως λειτουργική συνέχεια της υπαλληλικής τους σχέσης, καθιερώνοντας γι' αυτούς καθεστώς επαγγελματικής ασφάλισης (βλ. ΕλΣυν Ολομ. 244/2017, 1277, 1388/2018, 4324/2014, 1571/2011, II Τμ. 577, 332/2017, απόφ. ΔΕΕ της 26.3.2009, C-559/07 «Επιτροπή κατά Ελλάδος»,

σκ. 31, 32, 42, 52 και σκέψη 5). Ειδικότερα, με την παράγραφο 1 του άρθρου 1 του οικείου Κώδικα, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, θεσπίζεται ως γενικός κανόνας ότι ο τακτικός δημόσιος υπάλληλος, ο οποίος έχει συμπληρώσει τον από το νόμο προβλεπόμενο χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, δικαιούται ισόβια σύνταξη που βαρύνει το Δημόσιο Ταμείο, οι ειδικότεροι δε όροι απονομής και υπολογισμού του ύψους της σύνταξης σε συνάρτηση με την συνολική του υπηρεσία και τις αποδοχές ενεργείας, καθώς και η διαδικασία κανονισμού σύνταξης καθορίζονται με τις λοιπές διατάξεις των άρθρων 1 έως 4 και 9 έως 24 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Περαιτέρω, εντός του αυτού συστήματος ο νομοθέτης οργανώνει και το καθεστώς προστασίας των μελών της οικογένειας του δημοσίου υπαλλήλου, στο πλαίσιο υλοποίησης και των απορρεουσών από το άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος θεσμικών εγγυήσεων της προστασίας, μεταξύ άλλων της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας (βλ. ΕλΣυνΟλομ. 2797/2011, II Τμ. 213-217/2016). Σύμφωνα δε με το άρθρο 5 του οικείου Κώδικα, στον πυρήνα αυτής τοποθετούνται τα τέκνα του, τα οποία δικαιούνται σύνταξης κατά μεταβίβαση από το θανόντα γονέα τους, ο οποίος έφερε την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου, στο βαθμό που, μεταξύ άλλων, είχε θεμελιώσει ο ίδιος δικαίωμα σε σύνταξη. Το δικαίωμα αυτό κατ' αρχήν αναγνωρίζεται στα ανήλικα τέκνα και μέχρι τη συμπλήρωση του χρονικού ορίου ενηλικίωσής τους, ήτοι του δεκάτου ογδόου έτους αυτών, σε αρμονία και προς το γενικώς ισχύον όριο ενηλικίωσης και αναγνώρισης πλήρους δικαιοπρακτικής ικανότητας, κατ' άρθρο 127 του Αστικού Κώδικα, ειδικώς δε στο σύστημα του Κώδικα και του παραλλήλως με αυτόν ισχύοντος ν. 2084/1992, η ενηλικίωση συντελείται την 31^η Δεκεμβρίου του έτους κατά το οποίο το τέκνο συμπληρώνει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του. Εξ άλλου, με τις διατάξεις του άρθρου 18 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα καθορίζεται ειδικότερα ο τρόπος υπολογισμού της κατά μεταβίβαση σύνταξης στην οικογένεια του θανόντος δημοσίου υπαλλήλου, η οποία, κατ' αρχήν ανέρχεται στα 7/10 της σύνταξης που θα δικαιούτο ο ίδιος, ενώ σε περίπτωση συρροής δικαιώματος χήρου συζύγου και τέκνων η ως άνω αναλογία σύνταξης (7/10) επιμερίζεται στους δικαιούχους, ώστε να καταβάλλεται το ήμισυ αυτής στον επιζώντα σύζυγο και το εναπομένον ήμισυ στα τέκνα. Με τις διατάξεις αυτές σκοπείται από τον νομοθέτη η υλοποίηση των δύο βασικών θεσμικών εγγυήσεων που απορρέουν από τις ρυθμίσεις του άρθρου 21 παρ. 1 του Συντάγματος, ήτοι της προστασίας της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας (βλ. σκέψη 4). Ειδικά δε σ' ό,τι αφορά τα ανήλικα τέκνα, με την

αναγνώριση του εν λόγω δημοσίου δικαίου περιουσιακού δικαιώματος στη σύνταξη, που εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του άρθρου 17 παρ. 1 του Συντάγματος και τελεί σε εύλογη αναλογία προς τη σύνταξη που θα δικαιούτο ο θανών γονέας του, υπερκαλύπτονται τόσο οι ελάχιστες εγγυήσεις κοινωνικής προστασίας των ανηλίκων, ώστε να διασφαλίζονται σε συνδυασμό και με τους λοιπούς μηχανισμούς προστασίας τους, όπως η υποχρέωση διατροφής, η άσκηση της γονικής μέριμνας και της επ' αυτών επιμέλειας και διαχείρισης της περιουσίας τους από τον επιζώντα γονέα τους κατ' άρθρα 1489, 1510, 1518 και 1529 του Αστικού Κώδικα, όσο και οι αναγκαίες υλικές συνθήκες αξιοπρεπούς τους διαβίωσης, ψυχοσωματικής και πνευματικής τους ανάπτυξης και κοινωνικής του ένταξης, κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 21 παρ. 1 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 27 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, καλύπτοντας με την ένταξή τους στο συνταγματικά κατοχυρωμένο ειδικό συνταξιοδοτικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων, κατά τρόπο λειτουργικά ισοδύναμο, και την υποχρέωση του κράτους για κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη των ανηλίκων, ως έμμεσα ασφαλισμένων, κατ' άρθρο 26 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού (βλ. σκέψη 6).

9. Εξ άλλου, ο Συνταξιοδοτικός Κώδικας διαχρονικά προέβλεπε συγκεκριμένους λόγους απώλειας του συνταξιοδοτικού δικαιώματος των δημοσίων υπαλλήλων και συνταξιούχων καθώς και αναστολής του δικαιώματός τους σε περίπτωση ποινικής καταδίκης (βλ. τα άρθρα 62 και 63 του α.ν. 1854/1951, Α' 182 και τα ταυτάριθμα άρθρα των διαδοχικά ισχυόντων Συνταξιοδοτικών Κωδίκων, που κωδικοποιήθηκαν σε ενιαίο κείμενο με τα π.δ. 1041/1979, Α' 292, 166/2000, Α' 153 και ήδη π.δ. 169/2007). Ειδικότερα, στο άρθρο 62 του ισχύοντος κατά τον κρίσιμο χρόνο Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 169/2007), προβλεπόταν ότι το δικαίωμα σύνταξης χανόταν σε περίπτωση α) απόλυσης υπαλλήλου λόγω αποχής από την εκπλήρωση των καθηκόντων του αδικαιολόγητα ή απόταξης στρατιωτικού λόγω λιποταξίας, β) αμετάκλητης καταδίκης του δικαιούχου, είτε υπό την ιδιότητά του ως εν ενεργεία υπαλλήλου είτε ως συνταξιούχου σε ποινή κάθειρξης για τα αδικήματα της κλοπής, της υπεξαίρεσης, της απάτης, της πλαστογραφίας, της απιστίας και της παραποίησης ή σε ποινή φυλάκισης για τα αδικήματα της δωροδοκίας ή της δωροληψίας, εφόσον τα αδικήματα αυτά στρέφονταν κατά του Δημοσίου ή κατά νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου καθώς και σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης για κάποιο από τα αδικήματα των άρθρων 270 (έκρηξη) και 272

(παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες) του Ποινικού Κώδικα, γ) επιγενόμενου γάμου της θυγατέρας ή της χήρας, που δικαιώθηκαν σύνταξης, δ) έκπτωσης της χήρας συζύγου δικαιούχου σύνταξης από τη γονική μέριμνα των τέκνων για καταδίκη σε αδίκημα που διέπραξε με δόλο και το οποίο αφορούσε στη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου σύμφωνα με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα καθώς και ε) αμετάκλητης καταδίκης της χήρας συζύγου, κατά μεταβίβαση συνταξιούχου, για το έγκλημα της παιδοκτονίας. Περαιτέρω, με τις διατάξεις του άρθρου 63 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, όπως αυτές ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο, μετά την αντικατάστασή τους με την παράγραφο 7γ του άρθρου 3 του ν. 4151/2013, προβλεπόταν ένα επάλληλο και ηπιότερο από την οριστική απώλεια του δικαιώματος του άρθρου 62 του Κώδικα σύστημα αναστολής της άσκησής του στην περίπτωση που ο δικαιούχος καταδικαζόταν σε ποινή κάθειρξης για οποιοδήποτε αδίκημα και μέχρι τη λήξη της ποινής. Με την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, προβλεπόταν ότι σε περίπτωση άρσης του λόγου αναστολής του δικαιώματος σε σύνταξη, η καταβολή της εκκινούσε εκ νέου από την πρώτη του μήνα που ακολουθούσε της άρσης του λόγου αναστολής, διάταξη που εφαρμοζόταν και σε περίπτωση απονομής χάριτος με αναδρομικά αποκαταστατικά αποτελέσματα για τα αδικήματα που κατ' αρχήν συνεπάγονταν την οριστική απώλεια του δικαιώματος, κατ' άρθρο 63 περ. β του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Με τις διατάξεις αυτές οργανώνεται ένα ειδικό πλαίσιο οριστικής απώλειας και αναστολής του συνταξιοδοτικού δικαιώματος για τους λόγους που περιοριστικά απαριθμούνται στις εν λόγω διατάξεις, ενόψει του ότι θεσπίζουν εξαίρεση από τους γενικούς κανόνες απονομής των συντάξεων τόσο στους ίδιους τους δημοσίους υπαλλήλους όσο και στους κατά μεταβίβαση δικαιούχους (βλ. ΕλΣυνΟλομ. 477/2014, 440/2012, 1492/2002) και συνιστούν επέμβαση σε δικαιώματα κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ (βλ. σκέψεις 4, 5 και 6). Τούτο δε, ανεξαρτήτως των σοβαρών ζητημάτων αντίθεσης και των διατάξεων αυτών προς υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και αρχές, οι οποίες έχουν διαγνωσθεί τόσο από τη νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου όσο και του ΕΔΔΑ (βλ. για την αντίθεση του άρθρου 63 περ. α του Συνταξιοδοτικού Κώδικα και την απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε περίπτωση απόλυσης υπαλλήλου λόγω αδικαιολόγητης αποχής από την άσκηση των καθηκόντων του στις αρχές της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, κατ' άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος και της αναλογικότητας ΕλΣυν Ολομ. 440/2012, 1492/2002, II Τμ. 1376/2002, 422/2001, 283/2000, για την

αντίθεση του άρθρου 62 περ. β του ίδιου Κώδικα και την οριστική απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης για τα απαριθμούμενα στη διάταξη αυτή αδικήματα προς τις αρχές της αναλογικότητας κατ' άρθρο 25 παρ. 1 δ του Συντάγματος, στη συνταγματική αρχή της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, κατ' άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος και το ατομικό δικαίωμα για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, κατ' άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος καθώς και στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, ΕλΣυνΟλομ. 6456/2015, 1817, 477/2014 και απόφ. ΕΔΔΑ της 22.10.2009 Αποστολάκης κατά Ελλάδος και για την αντίθεση του άρθρου 63 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα περί αναστολής του συνταξιοδοτικού δικαιώματος και της καταβολής σύνταξης σε περίπτωση ποινικής καταδίκης για όσο χρόνο διαρκεί η έκτιση της ποινής στις συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας, της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και της αρχής non bis in idem, κατ' άρθρο 4 του Εβδόμου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής, ΕλΣυν II Τμ. 205/2018).

10. Από το προεκτεθέν πλαίσιο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα προκύπτει ότι δεν έχει περιληφθεί σ' αυτόν ρύθμιση σχετικά με την απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος ανηλικού τέκνου θανόντος δημοσίου υπαλλήλου, στην περίπτωση που το τέκνο έχει προκαλέσει τον θάνατο του γονέα του, από τον οποίο έλκει το συνταξιοδοτικό του δικαίωμα. Ειδικότερα, όπως συνάγεται από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, αναγκαίο όρο για τη γένεση του κατά μεταβίβαση δικαιώματος του ανηλικού τέκνου είναι ο θάνατος του γονέα του, εφόσον ο ίδιος ο θανών υπάλληλος όσο ήταν εν ζωή είχε συμπληρώσει τις προϋποθέσεις θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Προβλέπεται επίσης μεταβίβαση του δικαιώματος και σε ιδιαίτερες περιπτώσεις υπαλλήλων θανόντων εν υπηρεσία ή εξαιτίας της υπηρεσίας ή δολοφονηθέντων είτε λόγω της υπαλληλικής τους ιδιότητας είτε κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, χωρίς να εξαιρείται ρητά η περίπτωση που ο θάνατος προκλήθηκε από το ανήλικο τέκνο, όπως αντιθέτως προβλέπεται στο άρθρο 1 παρ. 2 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα για τις περιπτώσεις που το πάθημα που συνιστά αιτία της συνταξιοδότησης έχει προκληθεί από βαρύ πταίσμα του ίδιου του υπαλλήλου, οπότε δεν γεννάται συνταξιοδοτικό δικαίωμα (βλ. ΕλΣυν Ολομ. 1996/2016, 1313/2003, 27/2001, 1042, 774/1995, 56/1992, II Τμ. 266/2016, 1806/2009). Περαιτέρω,

οριστική απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος στην περίπτωση αυτή δεν προβλεπόταν ούτε στο ισχύον κατά τον κρίσιμο χρόνο άρθρο 62 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, στο οποίο, ανεξαρτήτως της μη συμβατότητάς του με υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες και αρχές, κατά τα εκτεθέντα στη σκέψη 9, απαριθμούνταν κατά τρόπο περιοριστικό οι περιπτώσεις αποκλεισμού των κατ' αρχήν δικαιούχων από το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα. Ειδικότερα, προβλεπόταν η οριστική απώλεια σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης, ενόψει και του σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας, για συγκεκριμένα αδικήματα σε βάρος του Δημοσίου ή ν.π.δ.δ. και για τα κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα της έκρηξης και των λοιπών παραβάσεων περί των εκρηκτικών υλών στα οποία δεν περιλαμβάνονταν τα αδικήματα κατά της ζωής υφ' οιανδήποτε μορφή τους (βλ. άρθρα 299 έως 302 του Ποινικού Κώδικα), πλην του αδικήματος της παιδοκτονίας (άρθρο 303 του Ποινικού Κώδικα), η αμετάκλητη καταδίκη για το οποίο αποτελεί κατ' αρχήν νόμιμη κατά το άρθρο 62 περ. δ του Συνταξιοδοτικού Κώδικα αιτία οριστικού αποκλεισμού της χήρας δικαιούχου από το συνταξιοδοτικό της δικαίωμα. Στο ίδιο, άλλωστε, πλαίσιο σύμφωνα με την περίπτωση γ' του ίδιου άρθρου του Συνταξιοδοτικού Κώδικα οριστική απώλεια συνεπάγεται για τη χήρα δικαιούχο και η περίπτωση της αφαίρεσης της γονικής μέριμνας κατ' άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα, για καταδίκη σε αδίκημα που διέπραξε με δόλο και το οποίο αφορά στη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου, χωρίς να περιλαμβάνεται πρόβλεψη για την περίπτωση του ανηλίκου τέκνου το οποίο προκάλεσε τον θάνατο του γονέα από τον οποίο έλκει κατ' άρθρο 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα το συνταξιοδοτικό του δικαίωμα. Ακολούθως, με τις προεκτεθείσες διατάξεις του άρθρου 63 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, όπως αυτές ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο, προβλεπόταν η αναστολή της άσκησης του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, υπό την απαραίτητη, όμως, προϋπόθεση της προηγούμενης καταδίκης σε ποινή κάθειρξης για οποιοδήποτε αδίκημα και μέχρι την έκτιση της ποινής. Η διάταξη δε αυτή θα μπορούσε, ανεξαρτήτως των σοβαρών ζητημάτων μη συμβατότητας της προς το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ (βλ. σκέψη 9), να παράσχει κατ' αρχήν έρεισμα μόνο για την αναστολή του συνταξιοδοτικού δικαιώματος και σε περίπτωση καταδίκης συνταξιούχων για αδικήματα κατά της ζωής και μέχρι την έκτιση της ποινής τους, όχι όμως και της οριστικής απώλειας του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος, ενώ απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή της εν λόγω ρύθμισης ήταν η καταδίκη του δικαιούχου σε ποινή κάθειρξης, ποινή που κατ' αρχήν δεν επιβάλλεται σε ανηλίκους

(βλ. άρθρα 51 παρ. 1, 54, 121 έως 129 Α του Ποινικού Κώδικα), με την επιφύλαξη των άρθρων 130 και 131 του Ποινικού Κώδικα, βλ. ΑΠ 308/2016).

11. Εξ άλλου, οριστική απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος ανηλίκου τέκνου το οποίο προκάλεσε τον θάνατο του γονέα του δημοσίου υπαλλήλου δεν δύναται να συναχθεί ούτε από τον σκοπό του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ενόψει και του άρθρου 21 παρ.1 του Συντάγματος για την προστασία της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας, που, άλλωστε, επιβάλλουν την ερμηνεία του οικείου προστατευτικού για τους ανηλίκους πλέγματος διατάξεων με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού, ενόψει και των επιταγών του άρθρου 3 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού. Και τούτο, διότι όπως εκτέθηκε στις σκέψεις 4 και 6, με τη διάταξη αυτή του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, σε ό,τι αφορά την μεταβίβαση των συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων στα ανήλικα τέκνα τους, υλοποιείται, εντός του ειδικού συνταξιοδοτικού συστήματος της κατηγορίας αυτής εργαζομένων (βλ. σκέψη 5), η υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει θετικά μέτρα για τη διασφάλιση της αξιοπρεπούς διαβίωσης των ανηλίκων προσώπων και των αναγκαίων υλικών συνθηκών για την ομαλή, ψυχοσωματική, πνευματική, ηθική τους ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση, στοιχεία που ανάγονται στον πυρήνα της αξίας του παιδιού, κατ' άρθρα 2 παρ. 1 του Συντάγματος, και της κοινωνικής τους προστασίας, κατ' άρθρα 21 παρ. 1 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, καθώς και του δικαιώματός τους για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, κατ' άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, υπό το φως, άλλωστε, και των απαιτήσεων της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού για τα ελάχιστα όρια κοινωνικής προστασίας των ανηλίκων (βλ. άρθρα 26 και 27 της Σύμβασης). Ο σκοπός αυτός, δεν αναιρείται ούτε στην περίπτωση που το ανήλικό τέκνο του θανόντος δημοσίου υπαλλήλου έχει προκαλέσει τον θάνατο του τελευταίου, δοθέντος ότι ανεξαρτήτως της τυχόν ποινικής του ευθύνης, για την οποία μάλιστα τυγχάνει και ειδικής ποινικής μεταχείρισης με προεχόντως αναμορφωτικό και όχι κυρωτικό προσανατολισμό (βλ. σκέψη 4 και άρθρα 121 επ. του Ποινικού Κώδικα και 40 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού), διατηρείται ακέραιη η υποχρέωση του Κράτους να διασφαλίζει τις αναγκαίες υλικές συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης και ομαλής ψυχοσωματικής ανάπτυξης του παιδιού, κατά τα ανωτέρω. Η υποχρέωση, άλλωστε, αυτή, ελλείψει ειδικής περί του αντιθέτου ρύθμισης, δεν αίρεται από την διάρρηξη της οικογενειακής σχέσης και των συναισθηματικών δεσμών που ενώνουν τα μέλη της, λόγω της θανάτωσης του

γονέα από το ανήλικο τέκνο του, το οποίο δεν χάνει ούτε τη συγγενική με αυτόν σχέση, κατ' άρθρα 1461 επ. ΑΚ [βλ. a contrario τις ειδικές ρυθμίσεις των άρθρων 1839 και 1840 ΑΚ για το θεσμό της αποκλήρωσης στο ιδιωτικό δίκαιο, με διάταξη τελευταίας βούλησης και τους περιοριστικά προβλεπόμενους λόγους που τη δικαιολογούν κατά νόμο (βλ. ΑΠ 1142/2009), μεταξύ των οποίων και διάπραξη από τον κατιόντα αδικημάτων κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας του ανιόντος διαθέτη, τις διατάξεις των άρθρων 1860 έως και 1864 για το θεσμό της κληρονομικής αναξιοότητας που κηρύσσεται με δικαστική απόφαση για τους περιοριστικά αναφερόμενους λόγους στους οποίους περιλαμβάνεται και η θανάτωση ή η απόπειρα θανάτωσης του κληρονομούμενου, καθώς και των άρθρων 1571 και 1575 για τη λύση της υιοθεσίας με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, μεταξύ άλλων και για λόγους που δικαιολογούν την αποκλήρωση του ανηλίκου θετού τέκνου]. Και τούτο, διότι το άρθρο 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα εντάσσεται συστηματικά στην εξωτερική σφαίρα προστασίας της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας από το Κράτος, ενόψει των απορρεουσών από το άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος θεσμικών εγγυήσεων (βλ. σκέψη 4), και όχι στο σύστημα διαρρύθμισης των εσωτερικών οικογενειακών σχέσεων και των ιδιωτικού δικαίου συμφερόντων που αναπτύσσονται στους κόλπους της (βλ. άρθρα 1507 ΑΚ περί της αμοιβαίας υποχρέωσης γονέων και παιδιών για βοήθεια, στοργή και σεβασμό και πρβλ a contrario Court of Appeals της Νέας Υόρκης, απόφ. της 8.10.1889, Philo Riggs vs. Elmer E. Palmer, με την οποία έγινε, κατά πλειοψηφία δεκτό ότι παρά την έλλειψη ειδικής νομοθετικής πρόβλεψης, αντίκειται στον σκοπό του κληρονομικού δικαίου και στην γενική αρχή του κοινοδικαίου «volenti non fit iniuria» η αναγνώριση κληρονομικού δικαιώματος σε ανήλικο συγγενή αποβιώσαντος, εφόσον ο αυτός προκάλεσε τον θάνατο του δικαιοπαρόχου του, καθόσον στο πλαίσιο της λογικής ερμηνείας δεν θα μπορούσε να εντάσσεται στους σκοπούς του νομοθέτη η επιβράβευση εκείνου που προκάλεσε τον θάνατο με σκοπό να καρπωθεί τα οικονομικά ωφελήματα που συνδέονται με αυτόν, πρβλ. συναφώς και την υποδοχή της αρχής αυτής στο πεδίο του ιδιωτικού ασφαλιστικού δικαίου και ειδικότερα στο άρθρο 30 του ν. 2496/1997 «Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις», Α' 87, που ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «...2. Ο δικαιούχος εκπίπτει από το δικαίωμά του, αν με πρόθεση προκάλεσε το θάνατο του ασφαλισμένου ή αποπειράθηκε να τον θανατώσει»). Ενόψει αυτού, αλλά και της αρχής της διανεμητικής δικαιοσύνης που διέπει τις δημοσίου δικαίου

έννομες σχέσεις, το Κράτος δεν απαλλάσσεται από το βάρος απονομής σύνταξης σε περίπτωση παθολογικής εξέλιξης των οικογενειακών σχέσεων ή τέλεσης αδικημάτων παρά μόνο όπου κάτι τέτοιο έχει ρητά προβλεφθεί από τον ίδιο το νομοθέτη, στο βαθμό που διατηρείται η εκ του Συντάγματος απορρέουσα υποχρέωσή του να προστατεύει τα ανήλικα πρόσωπα (βλ. συναφώς τη ρητή πρόβλεψη στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης το άρθρο 28 παρ. 13 του α.ν. 1846/1951, Α'179, «Περί κοινωνικών ασφαλίσεων», στο οποίο προβλέπεται ότι «Πρόσωπα, εκ των κατά το παρόν άρθρον δικαιουμένων συντάξεως, στερούνται παντός επ' αυτής δικαιώματος εάν δι' αποφάσεως ποινικού δικαστηρίου, ήθελον καταδικασθή δια πράξιν αποτέλεσμα της οποίας υπήρξεν ο θάνατος του ησφαλισμένου ή του συνταξιούχου (της ησφαλισμένης ή της συνταξιούχου)», πρβλ. ΕλΣυνΟλομ. 484/2014 με την οποία έγινε δεκτό ότι εντάσσεται στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα και θεωρείται χήρα σύζυγος, ελλείψει ειδικής περί του αντιθέτου ρύθμισης, η εν διαστάσει σύζυγος θανόντος συνταξιούχου εφόσον ο γάμος δεν είχε λυθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση κατά τον χρόνο θανάτου αυτού και a contrario για την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης στην οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης, στο πλαίσιο της οποίας επιβάλλεται η διάγνωση στενού συναισθηματικού δεσμού μεταξύ του θύματος και του υπέρ ου η χρηματική ικανοποίηση μέλους της οικογένειάς του, καθόσον με αυτήν σκοπείται η ψυχική ανακούφιση αυτού βλ. μεταξύ άλλων ΑΠ 1541/2009 με την οποία έγινε δεκτό ότι «Κατά το άρθρο 932 εδ. 3 ΑΚ, σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου η χρηματική αυτή ικανοποίηση μπορεί να επιδικαστεί στην οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης. Στη διάταξη αυτή δεν προσδιορίζεται η έννοια του όρου "οικογένεια του θύματος", προφανώς γιατί ο νομοθέτης δεν θέλησε να διαγράψει δεσμευτικά τα όρια ενός θεσμού, ο οποίος από τη φύση του υφίσταται κατ' ανάγκη τις επιδράσεις από τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις, κατά τη διαδρομή του χρόνου. Κατά την αληθή όμως έννοια της διάταξης, που απορρέει από το σκοπό της θέσπισης της, στην οικογένεια του θύματος περιλαμβάνονται οι εγγύτεροι και στενώς συνδεδεμένοι συγγενείς του θανατωθέντος, που δοκιμάστηκαν ψυχικά από την απώλεια του και στην ανακούφιση του ψυχικού πόνου αυτών στοχεύει η διάταξη, αδιαφόρως αν συζούσαν μεταξύ τους ή διέμεναν χωριστά. Η επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης στα δικαιούμενα αυτά πρόσωπα, τελεί υπό την αυτονόητη προϋπόθεση, που συνιστά πραγματικό ζήτημα, της ύπαρξης, κατ' εκτίμηση του δικαστή της ουσίας, μεταξύ

αυτών και του θανατωθέντος, όταν ο τελευταίος ζούσε, στενού συναισθηματικού δεσμού και αισθημάτων αγάπης και στοργής, η διαπίστωση της ανυπαρξίας των οποίων μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό, είτε όλων των προσώπων αυτών, είτε κάποιων, είτε κάποιου από αυτούς, από την επιδίκαση της εν λόγω χρηματικής ικανοποίησης Εξ άλλου η "τυποποίηση" της έννοιας οικογένεια, ούτε από το σκοπό της πιο πάνω νομικής διάταξης δικαιολογείται, ούτε συγκεκριμένη περίπτωση, να έχουν υποστεί ψυχική οδύνη και πρόσωπα, που δεν συμπεριλαμβάνονται στον προκαθορισμένο κύκλο των μελών της οικογένειας, ενώ αυτοί, που ανήκουν σ' αυτόν κατά την τυποποίηση, να μην υπέστησαν ψυχική οδύνη», βλ. και ΑΠ Ολομ. 21/2000, ΑΠ 1551/2012, 260/2011, 434/2005 κ.α). Τέτοια, άλλωστε, ειδική νομοθετική σύνδεση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος με την μη ομαλή εξέλιξη των οικογενειακών σχέσεων και την εγκληματική συμπεριφορά μεταξύ των μελών της έχει γίνει στο άρθρο 62 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, στις περιπτώσεις έκπτωσης από τη γονική μέριμνα κατ' άρθρο 1537 ΑΚ Κώδικα της χήρας συζύγου για καταδίκη σε αδίκημα που διέπραξε με δόλο και το οποίο αφορά στη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου, καθώς και στις περιπτώσεις αμετάκλητης καταδίκης αυτής για το αδίκημα της παιδοκτονίας. Από τις ρυθμίσεις δε αυτές, σαφώς συνάγεται η βούληση του συνταξιοδοτικού νομοθέτη να θέσει στο επίκεντρο της προστασίας του συνταξιοδοτικού συστήματος το ανήλικο τέκνο, ως εμμέσως ασφαλισμένο πρόσωπο, χωρίς να έχει αποδώσει αντίστοιχες δυσμενείς έννομες συνέπειες για επιβλαβείς ενέργειες του ιδίου του ανηλικού εναντίον του γονέα από τον οποίο έλκει το συνταξιοδοτικό του δικαίωμα ή άλλων μελών της οικογένειάς του.

12. Στο ίδιο πλαίσιο, οριστική απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος στις περιπτώσεις αυτές, δεν δύναται να συναχθεί ούτε από την ερμηνεία των ως άνω διατάξεων του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, με τις οποίες θεσπίζεται ατομικό δικαίωμα στην περιουσία, κατ' άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος στο πλαίσιο υλοποίησης των συνταγματικών επιταγών των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 21 παρ. 1 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, κατά τα ανωτέρω, ούτε υπό το φως των περιορισμών που προβλέπονται για την άσκηση των δικαιωμάτων στην ιδιοκτησία «τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή (ιδιοκτησία) δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος», αλλά ούτε και υπό φως των γενικότερων διατάξεων του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος στο οποίο ορίζεται ότι «...3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται». Ειδικότερα, η

περιουσιακή αξίωση του ανηλίκου που προέβη σε αφαίρεση της ζωής του γονέα του για την καταβολή κατά μεταβίβαση σύνταξης δεν αντίκειται στο δημόσιο συμφέρον, υπό την έννοια του άρθρου 17 παρ. 1 του Συντάγματος, δοθέντος ότι το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται, όπως προεκτέθηκε, με στόχο την κοινωνική προστασία του παιδιού, προς διασφάλιση της αξιοπρεπούς του διαβίωσης και των αναγκαίων συνθηκών ομαλής ψυχοσωματικής και πνευματικής του ανάπτυξης, κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 21 παρ. 1, 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, 26 και 27 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, κατ' αρχήν για όσο χρόνο διαρκεί η ανηλικότητά του (και μετά από αυτήν για όσο χρόνο διαρκούν οι σπουδές του τέκνου στο πλαίσιο της συνταγματικής προστασίας της ενήλικης νεότητας ενόψει και του δικαιώματος στην εκπαίδευση κατ' άρθρο 16 του Συντάγματος ή σε περίπτωση αναπηρίας, στο πλαίσιο προστασίας της αναπηρίας κατ' άρθρο 21 παρ. 3 και 6 του Συντάγματος). Εξ άλλου, η διαχείριση των ποσών αυτών γίνεται όσο χρόνο διαρκεί η ανηλικότητα του τέκνου από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα κατ' άρθρο 1510 ΑΚ, με γνώμονα τη συνταγματική αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού ενόψει και των ρυθμίσεων του άρθρου 3 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, ενώ ο σκοπός αυτός δεν αναιρείται ούτε στην περίπτωση που η ικανοποίηση των αξιώσεων, λόγω της ενδεχόμενης χρονικής απόστασης μεταξύ της γένεσης της αξίωσης και της πραγματικής της ικανοποίησης από τη Διοίκηση, χωρεί μετά την ενηλικίωση του δικαιούχου, εφόσον αυτές ανάγονται σε χρόνο κατά τον οποίο το πρόσωπο έφερε την εκ του Συντάγματος και του νόμου προστατευτέα ιδιότητα του ανηλίκου. Ούτε, άλλωστε, η ως άνω γενική ρήτρα του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος περί απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος δύναται να οδηγήσει σε διαφορετικό ερμηνευτικό συμπέρασμα ως προς το εύρος του προστατευτικού πεδίου του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Και τούτο, διότι η διάταξη αυτή που είναι, κατ' αρχήν, εφαρμοστέα στο πλαίσιο άσκησης ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων ως εν προκειμένω (βλ. ΣτΕ 1626/2018, 346/2017, 1195, 343/2016, 922, 201/2014, 2861/2013, 2970/2011, 3744/2008), δεν έχει ενεργοποιηθεί από τον ίδιο τον συνταξιοδοτικό νομοθέτη, ο οποίος, όπως προεκτέθηκε, δεν προέβλεψε ειδική ρύθμιση για την ολική ή μερική απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε περίπτωση θανάτου του δημοσίου υπαλλήλου που προκλήθηκε από το ανήλικο τέκνο του, ενώ αντίθετα προέβλεψε ρητά στο άρθρο 62 περ. γ και δ του οικείου Κώδικα περιπτώσεις απώλειας του συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε άλλες ακραίες

περιπτώσεις εκδήλωσης ενδοοικογενειακής ρήξης, όπως προεκτέθηκε (πρβλ. και τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 12 παρ. 1 του ν. 3863/2010, Α΄ 115 και 8 του ν. 3865/2010 για τα ελάχιστα όρια διάρκειας της έγγαμης συμβίωσης προκειμένου να δύναται να δικαιωθεί σύνταξης κατά μεταβίβαση ο/ χήρος/α σύζυγος προς αποτροπή εικονικών γάμων με στόχο την κάρπωση οικονομικών ωφελημάτων ΕλΣυν II Τμ. 1575, 40/2017, III Τμ. 2144/2016), πρακτική από την οποία δύναται να συναχθεί κατ' αρχήν το συμπέρασμα ότι δεν εκτιμήθηκε ως ενέχουσα στοιχεία κατάχρησης η αναγνώριση συνταξιοδοτικού δικαιώματος στην επίμαχη περίπτωση. Πάντως, σε κάθε περίπτωση δεν θα ήταν νοητή μία συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα ενόψει της αποτροπής καταχρηστικής άσκησης του εν λόγω δικαιώματος και ειδικότερα της αποτροπής κάρπωσης ωφελημάτων από εγκληματικές ενέργειες, καθόσον το δικαίωμα αυτό έχει ως αποκλειστικό του στόχο την προστασία της παιδικής ηλικίας ως κεντρικής συνταγματικής αξίας κατά τα προεκτεθέντα (βλ. σκέψεις 4 και 6). Για τον ίδιο, άλλωστε, λόγο δεν δύναται να αποτελέσει βαρύνον ερμηνευτικό κριτήριο υπέρ της αντίθετης εκδοχής ο ενδεχόμενος κίνδυνος επανάληψης τέτοιων φαινομένων με σκοπό την κάρπωση των οικονομικών ωφελημάτων από τον θάνατο των κατ' αρχήν δικαιούχων δημοσίων υπαλλήλων (πρβλ. απόφ. Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών της 26.9.1997 Washington vs Harold Gluckberg), πέραν του ότι τέτοιας φύσης ερμηνευτικά κριτήρια γενικοπροληπτικής λειτουργίας θα οδηγούσαν κατ' αποτέλεσμα σε επιβολή κεκαλυμμένης κύρωσης σε βάρος του δικαιούχου. Και τούτο, ανεξαρτήτως εάν σε άλλες περιπτώσεις κατά μεταβίβαση δικαιούχων που επίσης προκάλεσαν την αφαίρεση της ζωής του προσώπου από το οποίο έλκουν το δικαίωμά τους θα μπορούσε, υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, να εγερθεί ζήτημα πρόδηλης αλλοίωσης του σκοπού του κατ' άρθρο 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα δικαιώματος, ως πραγμάτωσης συνταγματικά κατοχυρωμένων κοινωνικών και ατομικών δικαιωμάτων, καθιστώντας αναγκαία την ερμηνευτική συστολή της εν λόγω διάταξης, ώστε να μην περιλάβει στο προστατευτικό της πεδίο τις περιπτώσεις αυτές, ενόψει και της αποτυπούμενης στο άρθρο 25 παρ. 2 του Συντάγματος αρχής κατά την οποία «Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη» (πρβλ. απόφ. Court of Appeals της Νέας Υόρκης της 8.10.1889, Philo Riggs vs Palmer), υπό τον όρο πάντως τήρησης των λοιπών συνταγματικά και υπερνομοθετικής

ισχύος δικαιωμάτων και διαδικαστικών εγγυήσεων άμυνας και υπέρ των προσώπων αυτών.

13. Περαιτέρω, σε κάθε περίπτωση, μία ερμηνεία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα κατά την οποία εξαιρείται από το προστατευτικό της πεδίο και τον κύκλο των κατά μεταβίβαση δικαιούχων της σύνταξης, το ανήλικο τέκνο το οποίο αφαίρεσε τη ζωή του γονέα από τον οποίο έλκει και το δικαίωμά του, ενέχει κυρωτικά χαρακτηριστικά, αφού παραγνωρίζει τον ειδικό προστατευτικό σκοπό του δικαιώματος για τα ανήλικα πρόσωπα, όπως εκτέθηκε ανωτέρω (βλ. σκέψεις 4 και 6), στερώντας αυτό κατά τρόπο τιμωρητικό από τη σύνταξη του θανόντος γονέα του. Στο πλαίσιο αυτό, θα απαιτείτο κατ' αρχήν, ενόψει των συνταγματικών αρχών της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας και της προβλεψιμότητας, η σαφής πρόβλεψη της στέρησης σύνταξης για την αιτία αυτή ως κύρωσης, με προηγούμενη τήρηση της συνταγματικής διαδικαστικής εγγύησης της γνωμοδότησης του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατ' άρθρο 73 παρ. 2 του Συντάγματος (βλ. σκέψη 4, καθώς και τις σχετικές προεκτεθείσες ρυθμίσεις των άρθρων 62 και 63 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα περί απώλειας και αναστολής αντίστοιχα του δικαιώματος σε σύνταξη ως συνέπεια ποινικής καταδίκης, που προβλέπονται με ειδική ρύθμιση ανεξαρτήτως της συνταγματικότητάς τους και της συμβατότητάς τους με την ΕΣΔΑ). Η αρχή δε της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, και δη του ανηλίκου, σε συνδυασμό με τις αρχές του κοινωνικού κράτους δικαίου και της αναλογικότητας (βλ. σκέψη 4), επιβάλλουν, ενόψει της βαρύτητας των συνεπειών της στέρησης της σύνταξης, την τήρηση διαδικαστικών εγγυήσεων που θα εξασφάλιζαν ότι μετά το αμετάκλητο πέρας της ποινικής διαδικασίας για τη διάγνωση των αντικειμενικών και υποκειμενικών συνθηκών τέλεσης της πράξης, ενόψει και του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, θα δινόταν στη διοίκηση η δυνατότητα να κρίνει τις συνθήκες της πρόκλησης του θανάτου, θα παρεχόταν στο τέκνο του θανόντος συνταξιούχου η δυνατότητα ανάπτυξης αμυντικών ισχυρισμών και για το σκέλος των συνταξιοδοτικών συνεπειών της πράξης του, ενώ θα κατέλειπαν στο αρμόδιο όργανο ένα περιθώριο εκτίμησης να επιλέξει, στο πλαίσιο της επιμέτρησης και αναλόγως του βαθμού υπαιτιότητας του τέκνου κατά την τέλεση της πράξης, ενόψει της συνταγματικής προστασίας του συμφέροντος του παιδιού, την επιβολή του κατάλληλου διοικητικού μέτρου ή κύρωσης, σε σχέση με την καταβολή της σύνταξης οι δε σχετικές πράξεις θα μπορούσαν να προσβληθούν με ένδικο βοήθημα δυνάμενο να κρίνει την ουσία της διαφοράς (πρβλ. ΕλΣυν II Τμ.

1176/2018, ΕΔΔΑ αποφ. της 14.6.2016 Φιλίππου κατά Κύπρου, σκ. 70, 71, της 22.10.2009, Αποστολάκης κατά Ελλάδος, σκ. 38, 39, της 18.10.2005 Banfield κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 20.6.2002 Αζίνας κατά Κύπρου, σκ. 43 έως 46 και πρβλ. απόφ. Γαλλικού Συμβουλίου της Επικρατείας της 22.10.2010 SIVOMduCantondeLorrezleBocage, για την τήρηση των εγγυήσεων των κυρώσεων όταν διοικητικά μέτρα εμφανίζουν και κυρωτικά χαρακτηριστικά). Οι εγγυήσεις, όμως, αυτές δεν διασφαλίζονται με τον άνευ ετέρου αποκλεισμό του δικαιούχου από την καταβολή της σύνταξης στο πλαίσιο τελολογικής συσταλτικής ερμηνείας του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, χωρίς ρητή νομοθετική πρόβλεψη, χωρίς τις αναγκαίες διακρίσεις αναλόγως του βαθμού υπαιτιότητας και των συνθηκών τέλεσης της πράξης και χωρίς την τήρηση των ελάχιστων διαδικαστικών εγγυήσεων κατά τα ανωτέρω. Σε κάθε δε περίπτωση η επέλευση μίας τόσο καταλυτικής κυρωτικής έννομης συνέπειας στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα του ανηλίκου παραβιάζει, ενόψει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, τον πυρήνα συνταγματικών αρχών και δη της αρχής της αξιοπρέπειας του παιδιού και της προστασίας της παιδικής ηλικίας κατ' άρθρα 2 παρ. 1 και 21 παρ. 1 του Συντάγματος που επιβάλλουν την εξασφάλιση των αναγκαίων υλικών συνθηκών κοινωνικής του προστασίας, κατ' άρθρα 25 παρ. 1 α και 17 παρ. 1 του Συντάγματος για την ομαλή ψυχοσωματική και πνευματική του ανάπτυξη και κοινωνική ένταξη (βλ. σκέψη 4 και πρβλ. ενδεικτικά και ΕΛΣυνΟλομ. 6456/2015, 1817, 477/2014, με τις οποίες έγινε δεκτό, όπως προεκτέθηκε, ότι η οριστική απώλεια του συνταξιοδοτικού δικαιώματος λόγω αμετάκλητης ποινικής καταδίκης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 62 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, είναι αντίθετη στην αρχή της αναλογικότητας και στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και ο υπάλληλος ή συνταξιούχος δικαιούται πλήρους σύνταξης).

14. Εξ άλλου, από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 του Συντάγματος για την προστασία της αξίας του ανθρώπου, 5 παρ. 1 για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, 6 και 7 του Συντάγματος για τις ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο ποινικής κατηγορίας, 20 παρ. 1 του Συντάγματος για το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και την αρχή της δίκαιης δίκης και 25 παρ. 1 α και δ του Συντάγματος περί των αρχών του κράτους δικαίου και της αναλογικότητας, καθώς και από τις ρητές διατάξεις του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, που ορίζει ότι: «1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως,

δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως 2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του. ...», αλλά και από τις οικείες ρυθμίσεις του άρθρου 14 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα «Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί δίκαια και δημόσια από αρμόδιο, ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει συσταθεί με νόμο, το οποίο θα αποφασίσει για το βάσιμο κάθε κατηγορίας σχετικά με ποινικό αδίκημα, η οποία έχει απαγγελθεί εναντίον του, καθώς και για αμφισβητήσεις δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικού χαρακτήρα ... 2. Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο εφόσον η ενοχή του αποδειχθεί σύμφωνα με το νόμο», συνάγεται ότι κατοχυρώνεται το τεκμήριο αθωότητας (βλ. και άρθρο 11 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου). Εξ άλλου, στο άρθρο 40 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, προβλέπονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία. ... 2. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε: ... β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις: ι) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του. ...» Το τεκμήριο αυτό, που κατοχυρώνεται στις ανωτέρω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις τόσο υπό μορφή διαδικαστικής εγγύησης, ως ειδικότερη έκφανση της αρχής της δίκαιης δίκης, όσο και ως στοιχείο της προσωπικότητας του κατηγορουμένου, δηλαδή ως στοιχείο της τιμής και της αξιοπρέπειάς του, επιβάλλει, να θεωρείται ένα πρόσωπο, όπως ένα ανήλικο άτομο (πρβλ. απόφ. ΕΔΔΑ της 23.3.2016 Blokhin κατά Ρωσίας, παρ. 196, της 16.12.1999 V κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παρ. 84 και συγκριτικά περί

της απόλυτης λειτουργίας του τεκμηρίου και στους ανηλίκους απόφαση Γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου της 29.11.2013, Νο 2013-356 QPC), που κατηγορείται για αδίκημα «ποινικής φύσεως», αθώο μέχρι να αποδειχθεί αμετάκλητα η ενοχή του από δικαστήριο και, εν συνεχεία, να γίνεται σεβαστό και να μην αμφισβητείται, μετά την τελική, δηλαδή αμετάκλητη απαλλαγή του, το αποτέλεσμα αυτό, έστω και με τη διατύπωση αμφιβολιών, από οποιαδήποτε άλλη δικαστική ή δημόσια αρχή ή εκπρόσωπο του Κράτους (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ, της 12.7.2013 Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παρ. 94, της 25.4.2011 Κώνστας κατά Ελλάδα, παρ. 32, 36, της 15.7.2010 Sicik κατά Κροατίας, της 13.7.2010, 25720/05, Tendam κατά Ισπανίας, παρ. 7, της 14.1.2010, της Vanjak κατά Κροατίας, της 27.9.2007 Σταυρόπουλος κατά Ελλάδα, σκέψεις 28, 29 και 30, της 12.2.2007 Pandy κατά Βελγίου, της 19.9.2006 Matijasevic κατά Σερβίας της 28.1.2005, Υ.Β. κατά Τουρκίας, της 10.2.1995 Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας, της 25.3.1983 Minelli κατά Ελβετίας, κ.ά., ΕλΣυνΟλομ. 124/2017, 2679, 2677/2016, 1808/2014, ΙΙ Τμ. 1176/2018, ΑΠ 1517, 975, 461/2013, ΣτΕ Ολομ. 1900/2014, ΣτΕ 2466, 1704/2018, 891/2015, 2957, 2951, 1311/2013, 1380/2005, πρβλ. απόφ. Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 19.3.2013, 2 BvR 2628/10). Ειδικότερα δε, η αρχή αυτή επιβάλλει σε όλα τα κρατικά όργανα, περιλαμβανομένων των διοικητικών οργάνων, κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους, να μη βασίζονται σε ήδη σχηματισθείσα άποψη περί του ότι ο κατηγορούμενος έχει διαπράξει την αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορείται, το τεκμήριο δε αθωότητας θίγεται από δηλώσεις ή αποφάσεις στις οποίες διατυπώνεται η γνώμη ότι είναι ένοχος, οι οποίες προκαλούν την εντύπωση της ενοχής του ή προδικάζουν την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από τον αρμόδιο δικαστή (βλ. ΕΔΔΑ απόφ. της 21.9.2006, Pandy κατά Βελγίου, παρ. 41-42, του Γενικού Δικαστηρίου της 12.7.2012, T- 308/10 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Νανόπουλος, σκ. 92, Πρωτοδικείου της 8.7.2008, T□48/05, Franchet και Byk κατά Επιτροπής, σκέψη 210, 211). Στο πλαίσιο αυτό, δυσμενείς διοικητικές πράξεις που παρουσιάζουν σύνδεσμο με εκκρεμή ποινική διαδικασία και εκδίδονται με αιτιολογία ερειδόμενη επί της ενοχής του κατηγορουμένου για ποινικό αδίκημα για το οποίο έχει απαγγελθεί κατηγορία αλλά δεν έχει ακόμη επιληφθεί το οικείο ποινικό δικαστήριο και δεν έχει αποφανθεί αμετάκλητα επί της ενοχής του, παραβιάζουν το απορρέον από τις ανωτέρω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις τεκμήριο αθωότητας (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 12.7.2013, Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παρ. 103, 104, της 7.3.2006 Yassar Hussain κατά Ηνωμένου Βασιλείου,

παρ. 19, της 25.8.1993 Sekanina κατά Αυστρίας, παρ. 30). Περαιτέρω, το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 6 παρ. 1 και 2 της ΕΣΔΑ δεν περιορίζεται, σύμφωνα με την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μόνο στην περίπτωση του προσώπου που έχει την ιδιότητα του κατηγορουμένου στο πλαίσιο μίας ποινικής δίκης, ως φερόμενο να έχει διαπράξει αδίκημα που εντάσσεται συστηματικά στο πλαίσιο της εθνικής ποινικής νομοθεσίας, αλλά επεκτείνεται υπό προϋποθέσεις και εκτός του πλαισίου αυτού. Ειδικότερα, η αρχή αυτή δεν αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο σε πράξεις που εντάσσονται στα απαριθμούμενα από την ποινική νομοθεσία αδικήματα και τιμωρούμενα ως τέτοια από αυτήν, αλλά, υπό προϋποθέσεις, και σε πράξεις που ο νομοθέτης χαρακτηρίζει πειθαρχικά ή διοικητικά παραπτώματα προβλέποντας την επιβολή τύποις πειθαρχικών ή διοικητικών κυρώσεων ή μέτρων. Για τη διασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητας της εν λόγω διάταξης στο πεδίο εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων εντάσσονται υπό προϋποθέσεις και πράξεις που συνιστούν κατ' αρχήν ποινικά αδικήματα κατά την οικεία νομοθεσία, βάσει δε της ερμηνείας που αποδίδεται στο περιεχόμενο των εφαρμοστέων διοικητικής φύσης κανόνων δικαίου η συνδρομή των ίδιων πραγματικών περιστατικών συνιστά και νόμιμο λόγο που συνεπάγεται περιορισμό ή στέρηση ατομικών δικαιωμάτων, κατά τρόπο ισοδύναμο με την επιβολή διά νόμου πειθαρχικής ή διοικητικής κύρωσης ή μέτρου. Έτσι, μια συγκεκριμένη υπόθεση αποκτά χαρακτήρα «ποινικής φύσεως», ώστε να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής εν γένει του άρθρου 6, εφόσον συγκεντρώνει τρία κριτήρια, που δεν είναι απαραίτητο να συντρέχουν σωρευτικά. Τα κριτήρια αυτά άπτονται του χαρακτηρισμού του αδικήματος από την εθνική έννομη τάξη, δηλαδή του εάν το αδίκημα διέπεται από διατάξεις του ποινικού δικαίου, της φύσης του αδικήματος και της βαρύτητας της μέγιστης προβλεπόμενης από τις οικείες διατάξεις ή την ερμηνεία αυτών κύρωσης ή δυσμενούς εν γένει έννομης συνέπειας, η οποία πρέπει κατ' αρχή να οδηγεί σε στέρηση ή περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας (βλ. αποφάσεις ΕΔΔΑ, κυρίως της 8.6.1976 Engel κατά Ολλανδίας, της 28-6-1984 Campbell and Fell κατά Ηνωμένου Βασιλείου, σκέψεις 66-73, της 24.9.1997 Γαρυφάλλου κατά Ελλάδας, της 5.1.2001 Phillips κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 11.2.2003 Y. v. Νορβηγίας, της 11-2-2003 Ringvold κατά Νορβηγίας, της 13.7.2007 Moullet κατά Γαλλίας, της 23-8-2011 Βαγενάς κατά Ελλάδας, της 12-7-2013 Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου κ.ά., βλ. ΕλΣυν II Τμ. 1176/2018, ΣτΕ Ολομ. 1900/2014, πρβλ. ΣτΕ 1405/2007), μη αποκλεισμένης πάντως και της στέρησης

άλλων ατομικών δικαιωμάτων, ακόμη και περιουσιακής φύσης, στο βαθμό που οι συνέπειές τους στην προσωπική και περιουσιακή κατάσταση του ατόμου εμφανίζουν ιδιαίτερη σφοδρότητα (βλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 13.7.2007 Moullet κατά Γαλλίας, πρβλ. και αποφάσεις της 12.7.2013 Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου, παρ. 92-94, 97-99, 100,101, 104, 119, 124, της 12.4.2011 Celik (Bozkurt) κατά Τουρκίας, παρ. 34, της 15.7.2010 Sicik κατά Κροατίας, σκέψη 43, της 14.1.2010 Vanjak κατά Κροατίας, σκ. 37, της 27.9.2007, Σταυρόπουλος κατά Ελλάδας σλ. 30, της 11.2.2003 Υ. Κατά Νορβηγίας, σκ. 39, ΕλΣυν II Τμ. 1176/2018, ΣτΕ Ολομ. 1900/2014). Στο ίδιο, άλλωστε, πνεύμα μία υπόθεση που πληροί τα ανωτέρω κριτήρια χαρακτηρισμού της ως ποινικής εμπίπτει και στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με το οποίο: «1. Ουδείς δύναται να καταδικασθή δια πράξιν ή παράλειψιν η οποία, καθ' ήν στιγμήν διεπράχθη, δεν απετέλει αδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρυτέρα ποινή από εκείνην η οποία επεβάλλετο κατά την στιγμήν της διαπράξεως του αδικήματος. ...» (αρχή *nullum crimen nulla poena sine praevia et certa lege*), η οποία αποτυπώνεται και στο άρθρο 40 της Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού «α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν» (πρβλ. ΣτΕ 4662/2012 Ολομ., 116/2004, 3327/1999, 2322/1983), στο βαθμό που δεν διώκεται κατ' ουσία εγκληματική πράξη (πρβλ. απόφ. ΕΔΔΑ, Βαγενάς, ό.π., Engel, ό.π., ΣτΕ 4662/2012, Ολομ., ΣτΕ 1405/2007, 7μ., 116/2004, 3327/1999, 2322/1983). Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο για μια τέτοια υπόθεση, δύναται να τίθεται ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 4 του Εβδόμου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, που προβλέπει ότι: «1. Κανένας δεν μπορεί να διωχθεί ή καταδικαστεί ποινικά από τα δικαστήρια του ίδιου Κράτους για μια παράβαση για την οποία ήδη αθώωθηκε ή καταδικάστηκε με αμετάκλητη απόφαση σύμφωνα με τον νόμο και την ποινική δικονομία του Κράτους αυτού» (αρχή *non bis in idem*), σε περίπτωση αμετάκλητης αθώωσης ή καταδίκης του προσώπου, με την επιφύλαξη πάντως των νομικών και πραγματικών περιστάσεων έκαστης περίπτωσης καθώς και της βαρύτητας και της έκτασης των επιμέρους συνεπειών που επέρχονται σε βάρος του προσώπου (πρβλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 19.2.2013 Muller – Hartburg κατά Αυστρίας, σκέψεις 40-49 και 63, πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 16.6.2009, Ruotsalainen κατά Φινλανδίας, σκ. 6-15, ΔΕΕ της 26.2.2013,

C- 617/10, AkerbergFransson, σκ. 33, επί της συναφούς διάταξης του άρθρου 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Στο πλαίσιο των αρχών αυτών, η άρνηση της συνταξιοδοτικής διοίκησης να χορηγήσει σύνταξη σε ανήλικο τέκνο θανόντος δημοσίου υπαλλήλου με την αιτιολογία ότι δεν εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα επειδή αφαιρέσε τη ζωή του γονέα του, χωρίς καν επίκληση αμετάκλητης απόφασης του οικείου ποινικού δικαστηρίου, περί διάπραξης της εν λόγω πράξης, ανεξαρτήτως της μη συμβατότητας με τις εκτεθείσες ανωτέρω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και αρχές (βλ. σκέψεις 11, 12 και 13), συνιστά άνευ ετέρου παραβίαση του απορρέοντος από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 6, 7, 20 παρ. 1 και 25 παρ. 1^α του Συντάγματος καθώς και 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ τεκμηρίου αθωότητας, που τυγχάνει και πρόσθετης ειδικής κατοχύρωσης για τους ανήλικους στο άρθρο 40 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού. Περαιτέρω, σε μία τέτοια περίπτωση, οι εν λόγω συνταξιοδοτικές συνέπειες της πράξης αυτής, λαμβανομένης υπόψη της κατ' αρχήν συρρέουσας ποινικής ευθύνης του ανηλίκου, αναλόγως των περιστάσεων κάθε περίπτωσης, για αδικήματα κατά της ζωής του γονέα του, θέτουν, αναλόγως των συγκεκριμένων συνθηκών, ενόψει της βαρύτητας και της σφοδρότητας του συνόλου των συνεπειών, ζητήματα όχι απλώς κυρωτικού, αλλά ακόμη και ποινικού χαρακτήρα της ίδιας της στέρησης της σύνταξης και, ως εκ τούτου, ζήτημα παραβίασης των εγγυήσεων των άρθρων 6 παρ. 1 και 7 της ΕΣΔΑ περί μη καταδίκης από ποινικό δικαστήριο και μη πρόβλεψης των συνεπειών αυτών με ρητή διάταξη νόμου, αλλά με συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (πρβλ. ΕλΣυνII Τμ. 1176/2018). Τέλος, ακόμη και σε περίπτωση αμετάκλητης ποινικής καταδίκης του προσώπου αυτού, θα εγείρονταν ζητήματα παραβίασης της κατ' άρθρο 4 του 7ου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αρχής «non bis in idem» (πρβλ. ΕλΣυν II Τμ. 1176/2018, συναφώς αποφάσεις ΕΔΔΑ, της 19.2.2013 απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση Muler – Hartbourg κατά Αυστρίας, της 13-7-2007 Moullet κατά Γαλλίας, της 23-8-2011 Βαγενάς κατά Ελλάδας, της 8-6-1976 Engel and others κατά Ολλανδίας).

15. Ακολούθως, στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ ορίζεται ότι: « 1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ... οικογενειακής ζωής του2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την

δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομική ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων». Από τις ρυθμίσεις αυτές συνάγεται ότι στο πεδίο προστασίας του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ εμπίπτουν κατ' αρχήν οι σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνων. Επίσης εμπίπτουν και τα οικονομικά ωφελήματα που έλκουν τα τέκνα από τη σχέση τους με τους γονείς τους, όπως το δικαίωμα σύνταξης που αναγνωρίζεται από την εθνική νομοθεσία στα τέκνα λόγω θανάτου των γονέων τους, με στόχο την κοινωνική τους προστασία λόγω της απώλειας της γονικής στήριξης, τα οποία συνδέονται στενά με τον σεβασμό που επιδεικνύει το Κράτος προς την οικογενειακή ζωή (πρβλ. για τα κληρονομικά δικαιώματα αποφ. ΕΔΔΑ της 22.12.2004 Merger και Cross κατά Γαλλίας, 13.7.2004 Pia και Puncernau κατά Ανδόρας, παρ. 26, της 1.12.1999 Velcea και Mazare κατά Ρουμανίας, παρ. 125, ΑΠ Ολομ. 9/2016 και ως προς της κοινωνικές παροχές που παρέχονται σε οικογένειες απόφ. ΕΔΔΑ της 28.10.2010 Saidoun και Fawsie κατά Ελλάδος, παρ. 29, ΣτΕ 1485/2016). Επέμβαση στα δικαιώματα αυτά είναι νοητή μόνο σε περίπτωση που προβλέπεται από ρητή, σαφή και προβλέψιμη διάταξη νόμου και στο βαθμό που δεν θίγεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού της επέμβασης και του πυρήνα του δικαιώματος. Στο πλαίσιο αυτό, η άρνηση της Διοίκησης να χορηγήσει σύνταξη από μεταβίβαση σε ανήλικο τέκνο δημοσίου υπαλλήλου με την αιτιολογία ότι αυτό προκάλεσε τον θάνατο του γονέα του, αρνούμενη κατ' ουσία να το αναγνωρίσει ως μέλος της οικογένειας του εκλιπόντος, δεν προβλέπεται σε ειδική διάταξη νόμου, γεγονός που καθιστά την εν λόγω στέρηση αντίθετη στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Περαιτέρω, ακόμη και σε περίπτωση που γινόταν δεκτός ο καθ' ερμηνεία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα αποκλεισμός του ανηλικού τέκνου από τον κύκλο των προστατευόμενων μελών της οικογένειας, για την αιτία αυτή, η άρνηση του οικογενειακού δεσμού μεταξύ του τέκνου και του γονέα του, χωρίς την πρόβλεψη και την τήρηση διαδικαστικών εγγυήσεων, στο πλαίσιο της οποίας θα εκτιμάτο, κατόπιν αμετάκλητης ποινικής καταδίκης του, ενόψει του τεκμηρίου αθωότητας, ο υφιστάμενος ή μη κοινωνικοσυναισθηματικός δεσμός του ανηλικού με το θανόντα γονέα του και θα παρείχετο η δυνατότητα ουσιαστικής άμυνας του προσώπου αυτού, με επιμέτρηση των συνεπειών εκ μέρους του οικείου διοικητικού οργάνου και εν τέλει η δυνατότητα προσβολής των κρίσεων της Διοίκησης με ένδικα βοηθήματα ουσίας, οδηγεί επίσης σε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (πρβλ. ΕΔΔΑ αποφ.

της 14.6.2016 Φιλίππου κατά Κύπρου, σκ. 70, 71, της 22.10.2009, Αποστολάκης κατά Ελλάδος, σκ. 38, 39, της 18.10.2005 Banfield κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 20.6.2002 Αζίνας κατά Κύπρου, σκ. 43 έως 46). Σε κάθε δε περίπτωση η πλήρης στέρηση της σύνταξης στο ανήλικο τέκνο και η συνδεόμενη με αυτήν υγειονομική περίθαλψη, διαταράσσει τη δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού της επέμβασης και του δικαιώματος του ανηλίκου στην οικογενειακή ζωή, που προστατεύεται τόσο από το Ελληνικό Σύνταγμα, κατ' άρθρο 21 παρ. 1 αυτού, όσο και από τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (βλ. σκέψεις 4 και 6) και, ως εκ τούτου, παραβιάζει τη διάταξη αυτή της ΕΣΔΑ. Εξ άλλου, δεν θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή εν προκειμένω η διάταξη του άρθρου 17 της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με την οποία «Ουδεμία διάταξις της παρούσης συμβάσεως δύναται να ερμηνευθή ως επαγομένη δι' έν κράτος, μίαν ομάδα ή έν άτομον οιονδήποτε δικαίωμα όπως επιδοθή εις δραστηριότητα ή εκτελέση πράξεις σκοπούσας εις την καταστροφήν των δικαιωμάτων ή ελευθεριών, των αναγνωρισθέντων εν τη παρούση συμβάσει, ή εις περιορισμούς των δικαιωμάτων και ελευθεριών τούτων μεταλυτέρων των προβλεπομένων εν τη ρηθείση Συμβάσει». Και τούτο, διότι η απονομή σύνταξης σε ανήλικο τέκνο θανόντος δημοσίου υπαλλήλου, το οποίο προέβη σε αφαίρεση της ζωής του γονέα, ακόμη και αν τούτο αποδεικνύεται από αμετάκλητη δικαστική απόφαση, με γνώμονα την προστασία της αξίας του παιδιού και τη διασφάλιση των αναγκαίων υλικών συνθηκών για την αξιοπρεπή του διαβίωση και ομαλή ψυχοσωματική και πνευματική ανάπτυξη, δεν αντιστρατεύεται τους σκοπούς της Σύμβασης (βλ. απόφ. ΕΔΔΑ της 6.1.2011 Paksas κατά Λιθουανίας, παρ. 87). Σε κάθε πάντως περίπτωση δεν τίθεται καν ζήτημα εφαρμογής της διάταξης αυτής αλλά πρόκειται για άμεση και ευθεία παραβίαση της διάταξης του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, σε περίπτωση που έχει απαγγελθεί απλώς κατηγορία για την εν λόγω πράξη, ενόψει και του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου, κατά τα προεκτεθέντα.

16. Εξ άλλου, στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ ορίζεται ότι: «Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους. Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουσι το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύ νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίον προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων». Με τις

προεκτεθείσες διατάξεις του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, οι οποίες λειτουργούν συμπληρωματικά προς τις προεκτεθείσες διατάξεις του άρθρου 17 του Συντάγματος για την προστασία της ιδιοκτησίας (βλ. ΕλΣυνΟλομ. 244/2017, 1277/2018), κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, το οποίο επιτρέπεται να την στερηθεί μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Στην έννοια δε της περιουσίας περιλαμβάνονται όχι μόνον τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα «περιουσιακής φύσεως», καθώς και τα κεκτημένα «οικονομικά συμφέροντα». Καλύπτονται, επομένως, με τις διατάξεις αυτές και τα ενοχικά δικαιώματα και, ειδικότερα, απαιτήσεις, είτε έχουν αναγνωρισθεί με δικαστική ή διαιτητική απόφαση είτε έχουν απλώς γεννηθεί κατά το εθνικό δίκαιο, εφόσον υπάρχει νόμιμη προσδοκία, με βάση το ισχύον μέχρι τον χρόνο της προσφυγής στο δικαστήριο δίκαιο, ότι μπορούν να ικανοποιηθούν δικαστικά (βλ. ΕΔΔΑ, *Pressos Compania Naviera S.A. και λοιποί κατά Βελγίου*, απόφ. της 20.11.1995, σκ. 28 επόμε., *Draon κατά Γαλλίας*, απόφ. της 6.10.2005, σκ. 65 επόμε., ΕλΣυν Ολομ. 3023, 441/2012, 1031/2011, 2274/1997, ΣτΕ 3613/2013, 1285/2012 Ολομ., 730/2010, 6/2010, 2031/2009, 3428/2006, ΑΠ 40/1998). Στις απαιτήσεις δε αυτές περιλαμβάνονται και αξιώσεις επί αποδοχών και συντάξεων, στο βαθμό που και τελευταίες συνιστούν όρους απασχόλησης λειτουργών, στρατιωτικών και υπαλλήλων του Κράτους και καταβάλλονται σ' αυτούς ή στα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς τους, όπως τα ανήλικα τέκνα τους, είτε ως μισθός και δη ως άμεση απόρροια της εργασιακής τους σχέσης (βλ. σκέψη 5 για το κατοχυρωμένο στο Ελληνικό Σύνταγμα ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών), είτε αυτόματα ως κοινωνική παροχή, και ανεξάρτητα από την προηγούμενη καταβολή εισφορών ή μη, κατά τα εκτεθέντα στις σκέψεις 5 και 6 (βλ. επί των αποδοχών ΕΔΔΑ *Eskelinen κατά Φινλανδίας*, απόφ. της 19.4.2007, σκ. 40 επ., ΣτΕ 6/2010, 2032/2009, ΑΠ Ολομ. 104/2009 και επί των συντάξεων και κοινωνικών παροχών *Stec κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφ. της 6.7.2005, *Κοκκίνης κατά Ελλάδας*, απόφ. της 6.11.2008, σκ. 29, *Ρεβελιώτης κατά Ελλάδας*, απόφ. της 4.12.2008, σκ. 27, *Αποστολάκης κατά Ελλάδας*, απόφ. της 22.10.2009, σκ. 29, *Khoniakina κατά Γεωργίας*, απόφ. της 19.6.2012, σκ. 69 επ., *Κωσταδήμας κατά Ελλάδας*, απόφ. της 26.6.2012, σκ. 29, ΕλΣυν Ολομ. 3023, 441/2012, 1031/2011, 984, 166, 26/2010 2274/1997). Σύμφωνα δε προς πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η ΕΣΔΑ δεν εγγυάται μεν το ίδιο το δικαίωμα σε σύνταξη, πλην στο

βαθμό που ένα συμβαλλόμενο Κράτος θεσπίζει μία νομοθεσία η οποία προβλέπει την καταβολή μίας τέτοιας παροχής – ανεξαρτήτως του αν η χορήγηση αυτή εξαρτάται ή όχι από προηγούμενη καταβολή εισφορών – η νομοθεσία αυτή συνιστά γενεσιουργό αιτία ενός περιουσιακού συμφέροντος το οποίο εμπίπτει στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου ως προς τα άτομα που πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει (βλ. απόφ. ΕΔΔΑ της 6.7.2005 «Stec και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου», σκ. 54). Περαιτέρω, εναπόκειται στον εθνικό νομοθέτη, να αξιολογήσει τους λόγους δημοσίας ωφέλειας, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν επέμβαση σε περιουσιακής φύσης αγαθό, κατόπιν στάθμισης παραμέτρων πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής φύσης, αρκεί η εκτίμηση αυτή να μη στερείται πρόδηλα λογικής βάσης (βλ. ΕΔΔΑ, James κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 21.2.1986, σκ. 43, National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society et Yorkshire et Yorkshire Building Society κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφ. της 23.10.1997, σκ. 80, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, απόφ. της 11.2.2010, σκ. 36, ΣτΕ 3613/2013). Ενόψει όμως των αρχών της υπεροχής του δικαιώματος, της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας, της προβλεψιμότητας και της αναλογικότητας, που διατρέχουν το σύνολο των ρυθμίσεων της ΕΣΔΑ, επιβάλλεται στον εθνικό νομοθέτη να διαρρυθμίζει τη νομική κατάσταση των προσώπων σε σχέση με τα περιουσιακά τους δικαιώματα και, ειδικότερα, τις επεμβάσεις επί των δικαιωμάτων αυτών, κατά τρόπο σαφή, ακριβή, συγκεκριμένο και προβλέψιμο, παρέχοντας σ' αυτά τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους. Οι τιθέμενοι δε κανόνες, ιδίως οι περιορισμοί των περιουσιακών αυτών δικαιωμάτων, πρέπει να έχουν σαφές και ακριβές περιεχόμενο, τόσο ως προς το πεδίο εφαρμογής τους όσο και ως προς τη θεσπιζόμενη με αυτούς ρύθμιση, ώστε οι έννομες συνέπειές τους να δύνανται να προβλεφθούν, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί έχουν δυσμενείς συνέπειες για τα πρόσωπα στα οποία αφορούν, ενώ οι κανόνες αυτοί απαιτείται επιπρόσθετα να παρέχουν τα ελάχιστα μέτρα προστασίας από αυθαίρετες επεμβάσεις των αρχών, δηλαδή ένα minimum διαδικαστικών εγγυήσεων ανάλογων της σημασίας του διακυβευόμενου δικαιώματος (βλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 14.6.2016 Φιλίππου κατά Κύπρου, σκ. 70, 71, της 22.10.2009, Αποστολάκης κατά Ελλάδος, σκ. 38, 39, της 18.10.2005 Banfield κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 20.6.2002 Αζίνας κατά Κύπρου, σκ. 43 έως 46 και πρβλ. αποφ. της 9.10.2012 Danielyan κατά Αρμενίας παρ. 37, της 7.6.2012 Centro Europa 7 Srl και di Stefano κατά Ιταλίας,

παρ. 143, της 6.12.2011 Rafiq Aliyev κατά Αζερμπαϊτζάν, παρ. 120, της 17.2.2011 Σούρλας κατά Ελλάδας (απόφαση επί του παραδεκτού), της 27.3.2007, Αποστολίδη κ.α. κατά Τουρκίας, παρ. 70, της 8.12.2005 Guiso -Gallisay κατά Ιταλίας, παρ. 82, 83). Εξ άλλου, στα Κράτη εναπόκειται κατ' αρχήν το έργο της ερμηνείας και της εφαρμογής των εθνικών κανόνων που αφορούν τόσο στην απονομή περιουσιακών δικαιωμάτων όσο και στις επεμβάσεις επ' αυτών (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 20.2.2003 Forrer -Niedenthal κατά Γερμανίας, παρ. 39, της 12.12.2002 Wittek κατά Γερμανίας, παρ. 49, , της 21.2.1990 Hakansson και Sturesson κατά Σουηδίας, παρ. 47), με την επιφύλαξη προδήλων σφαλμάτων ή μη ερειδομένων στον νόμο ερμηνειών (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 24.2.2011 BENet Praha, spol.sro κατά Τσεχίας, παρ. 97, της 10.2.2011 Seryavin κατά Ουκρανίας, παρ. 40, της 11.1.2007 Anheuser -Busch Inc. κατά Πορτογαλίας, παρ. 83, Kuznetsov κ.α κατά Ρωσίας, 11.1.2007, παρ. 70-74 και 84, της 1.12.2005 Paduraru κατά Ρουμανίας, παρ. 98, της 25.7.2002 Sontransavto Holding κατά Ουκρανίας, παρ. 79, 97 και 98, της 10.5.2007 Kushoglou κατά Βουλγαρίας, παρ. 50). Περαιτέρω, και στο βαθμό που πληρούνται οι ανωτέρω προϋποθέσεις, σε κάθε περίπτωση επέμβασης στην περιουσία, πρέπει, ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, να τηρείται δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της απαίτησης σεβασμού της περιουσίας των προσώπων (βλ. ΕΔΔΑ, Sporrong et Lönnroth κατά Σουηδίας, απόφαση της 23.9.1982, σκ. 69, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, σκ. 41, Αποστολάκης κατά Ελλάδας, σκ. 37). Απαιτείται, δηλαδή, η επέμβαση στην περιουσία να είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από το νομοθέτη σκοπού δημοσίου συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογη σε σχέση με αυτόν (βλ. ΕλΣυν 2704/2014, Σ.τ.Ε. 1283/2012 σκ. 30, 1285/2012 σκ. 15, 2705/2014 σκ. 18, 3663/2014 σκ. 11), ειδικότερα δε, πρέπει να εξασφαλίζεται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και της ανάγκης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου, ώστε αυτός στον οποίο αφορά η επέμβαση να μην υφίσταται μια δυσανάλογη και υπερβολική επιβάρυνση (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 14.6.2016 Φιλίππου κατά Κύπρου, σκ. 61, της 22.10.2009, Αποστολάκης κατά Ελλάδος, σκ. 42, της 18.10.2005 Banfield κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 20.6.2002 Αζίνιας κατά Κύπρου και πρβλ. αποφ. της 12.10.2004, K. Asmundsson κατά Ισλανδίας, της 25.10.2011 Valkov και λοιποί κατά Βουλγαρίας, της 20.3.2012 Panfile κατά Ρουμανίας, της 7.5.2013 Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδας, της 8.10.2013 Mateus και Januarío κατά Πορτογαλίας, βλ. ΕλΣυν Ολομ. 992/2015). Στο

πλαίσιο αυτό, η στέρηση της σύνταξης σε ανήλικο τέκνο με την αιτιολογία ότι αυτό αφαιρέσει τη ζωή του γονέα του δημοσίου υπαλλήλου από τον όποιο έλκει το σχετικό δικαίωμα, δεν προβλέπεται σε ρητή και σαφή διάταξη νόμου, γεγονός που καθιστά άνευ ετέρου αντίθετη την εν λόγω στέρηση στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Περαιτέρω, ακόμη και σε περίπτωση που γινόταν δεκτή ο καθ' ερμηνεία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα αποκλεισμός του τέκνου που θανάτωσε τον γονέα του από τον κύκλο των κατά μεταβίβαση δικαιούχων, η ερμηνεία καθ' εαυτήν θα συνιστούσε επέμβαση στην περιουσιακή σφαίρα του δικαιούχου και θα οδηγούσε σε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Και τούτο, διότι δεν προβλέπονται παράλληλα οι αναγκαίες, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, διαδικαστικές εγγυήσεις για μια τέτοια επέμβαση, όπως η τήρηση μίας διαδικασίας, στο πλαίσιο της οποίας η επίμαχη συμπεριφορά του τέκνου, κατόπιν αμετάκλητης ποινικής καταδίκης του, ενόψει του τεκμηρίου αθωότητας, θα έπρεπε να εκτιμηθεί σε σχέση με το δικαίωμά του σε σύνταξη και θα παρείχετο η δυνατότητα ουσιαστικής άμυνας του προσώπου αυτού, με επιμέτρηση των συνεπειών εκ μέρους του οικείου διοικητικού οργάνου και εν τέλει η δυνατότητα προσβολής των κρίσεων της Διοίκησης με ένδικα βοηθήματα ουσίας (βλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 14.6.2016 Φιλίππου κατά Κύπρου, σκ. 70, 71, της 22.10.2009, Αποστολάκης κατά Ελλάδος, σκ. 38, 39, της 18.10.2005 Banfield κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 20.6.2002 Αζίνας κατά Κύπρου, σκ. 43 έως 46). Σε κάθε δε περίπτωση η πλήρης στέρηση της σύνταξης στο ανήλικο τέκνο και η συνδεόμενη με αυτήν υγειονομική περίθαλψη, διαταράσσει τη δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού της επέμβασης και των περιουσιακών δικαιωμάτων του ανηλίκου, που σκοπούν στην εξασφάλιση συνθηκών κοινωνικής προστασίας και προστατεύονται τόσο από το Ελληνικό Σύνταγμα όσο και από τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (βλ. σκέψεις 4 και 6) και, ως εκ τούτου, παραβιάζει την διάταξη αυτή της ΕΣΔΑ (πρβλ. ΕΔΔΑ της 22.10.2009, Αποστολάκης κατά Ελλάδος). Για το λόγο, άλλωστε, αυτό δεν θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή, δυνάμενη να αδρανοποιήσει την προστασία του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, εν προκειμένω, η διάταξη του άρθρου 17 της Σύμβασης περί απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, κατ' αναλογία προς τα γενόμενα δεκτά κατά την ερμηνεία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα υπό το φως της αντίστοιχης προς το

άρθρο 17 της ΕΣΔΑ διάταξης του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος και του άρθρου 8 της Σύμβασης (βλ. σκέψεις 12 και 15).

17. Κατά τη γνώμη του Συμβούλου Σταματίου Πουλή, με την οποία συντάχθηκε και η έχουσα συμβουλευτική γνώμη Πάρεδρος Αικατερίνη Μποκώρου, η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, με την οποία θεσπίζεται, μεταξύ άλλων, δικαίωμα σύνταξης του ανηλίκου τέκνου, θανόντος δημοσίου υπαλλήλου, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 21 παρ. 1 περί προστασίας από το Κράτος της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας, αποβλέπει, σύμφωνα με τον σκοπό θέσπισής της, στην προστασία του ανηλίκου, ως προστατευόμενου μέλους της οικογένειας του αποβιώσαντος υπαλλήλου (βλ. σκέψεις 4 και 6 της παρούσας). Στο προστατευτικό δε πεδίο της διάταξης δεν δύναται λογικά να εμπίπτει το τέκνο το οποίο αφαίρεσε με πρόθεση την ζωή του γονέα του, στο βαθμό που η ενοχή του προσώπου αυτού έχει διαγνωσθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου και εφόσον έχουν τηρηθεί οι διαδικαστικές εγγυήσεις της ποινικής διαδικασίας, καθόσον δεν δύναται να περιλαμβάνεται στις προθέσεις του νομοθέτη και, ως εκ τούτου, στο γράμμα της οικείας διάταξης, η προστασία προσώπων που έχουν με πρόθεση προκαλέσει το θάνατο του προσώπου από το οποίο έλκουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα (πρβλ. θέσεις πλειοψηφίας στην απόφ. Court of Appeals της Νέας Υόρκης της 8.10.1889, *Philo Riggs vs Palmer*). Τούτο, άλλωστε, υπαγορεύεται και από την ερμηνεία της εν λόγω διάταξης του Συνταξιοδοτικού Κώδικα σε αρμονία με τις θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές και ειδικότερα των άρθρων 25 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, κατά τις οποίες η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη, ενώ δεν επιτρέπεται η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος. Εκ των αρχών δε αυτών συνάγεται ότι η έννομη τάξη δεν ανέχεται την αναγνώριση περιουσιακής φύσης δικαιωμάτων όταν αυτά συνιστούν απόρροια εγκληματικής ενέργειας, πολλώ δε μάλλον ότι αυτή συνίσταται σε προσβολή του θεμελιώδους εννόμου αγαθού της ανθρώπινης ζωής (βλ. άρθρο 2 του Συντάγματος, σκ. 4, άρθρο 2 της ΕΣΔΑ, ΑΠ 135/2017, πρβλ. θέσεις πλειοψηφίας στην απόφ. Court of Appeals της Νέας Υόρκης της 8.10.1889, *Philo Riggs vs Palmer* και κατ' αναλογία ΣτΕ 2861-2862, 2581, 2233/2015). Τούτο συνάγεται και από τη λογική και συστηματική ερμηνεία του άρθρου 5 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα σε συνδυασμό με τις λοιπές συναφείς

διατάξεις του Κώδικα αυτού και ειδικότερα με την διάταξη του άρθρου 1 παρ. 2 αυτού περί μη αναγνώρισης συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε υπάλληλο ο οποίος ενέχεται με βαρύ πταίσμα κατά την πρόκληση παθήματος που συνιστά την αιτία εξόδου του από την υπηρεσία, η οποία αποτυπώνει την αρχή «volenti non fit iniuria» στο πεδίο του συνταξιοδοτικού δικαίου (βλ. σχετικά τη ρητή πρόβλεψη στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης το άρθρο 28 παρ. 13 του α.ν. 1846/1951 και στο πλαίσιο του δικαίου της ιδιωτικής ασφάλισης τη διάταξη του άρθρου 30 του ν. 2496/1997). Στο βαθμό, λοιπόν, που αναγνωρίζεται ως διακωλυτικός της γένεσης του δικαιώματος λόγος η συνδρομή βαρέος πταίσματος του υπαλλήλου κατά την πρόκληση του παθήματος δεν θα ήταν λογικά νοητή η αναγνώριση συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε κατά μεταβίβαση δικαιούχο, όπως το ανήλικο τέκνο, στην περίπτωση που αυτό προκάλεσε με πρόθεση τον θάνατο του γονέα του και στο βαθμό που η ενοχή του αποδεικνύεται με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, καθόσον σε μία τέτοια περίπτωση η άσκηση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος θα ήταν πρόδηλα αντίθετη προς το σκοπό του. Εξ άλλου, αντίθετο συμπέρασμα δεν δύναται να συναχθεί από τις διατάξεις των άρθρων 62 και 63 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, όπως αυτές ίσχυαν κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, στις οποίες προβλέπονταν οι περιπτώσεις απώλειας και αναστολής του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, καθόσον με τις ρυθμίσεις αυτές και ανεξαρτήτως της συμβατότητάς τους προς υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις (βλ. σκέψη 9), ο συνταξιοδοτικός νομοθέτης προσδιόρισε τις περιπτώσεις απώλειας ή αναστολής ήδη γεννηθέντος δικαιώματος και όχι τους όρους γένεσης του δικαιώματος (βλ. συναφώς θέσεις μειοψηφίας σε ΕλΣυνΠ Τμ. 1176/2018), που ως προς τους κατά μεταβίβαση δικαιούχους και ειδικά για τα ανήλικα τέκνα προβλέπονται στο άρθρο 5 του οικείου Κώδικα, όπως αυτό συνδυαστικά ερμηνεύεται με το άρθρο 1 παρ. 2 αυτού και υπό το φως των προεκτεθεισών υπερνομοθετικής ισχύος θεμελιωδών αρχών. Άλλωστε, από τις διατάξεις των άρθρων 62 και 63 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, συνάγεται το συμπέρασμα ότι στο βαθμό που ο νομοθέτης εκτίμησε ως εξόχως σοβαρές αποκλίσεις από τη νομιμότητα την τέλεση συγκεκριμένων κυρίως περιουσιακής φύσης αδικημάτων ως λόγων απώλειας του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, δεν θα ήταν νοητή η εκ μέρους του ανοχή μίας βαρύτατα εγκληματικής συμπεριφοράς σε βάρος της ζωής του θανόντος υπαλλήλου και επαγωγή συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε αυτόν που με πρόθεση προκάλεσε τον θάνατό του. Σε κάθε περίπτωση η τελολογικά συστατική ερμηνεία του άρθρου 5 παρ. 1 του

Συνταξιοδοτικού Κώδικα, κατά τρόπο ώστε να μην περιλαμβάνει στο προστατευτικό πεδίο εφαρμογής της τα τέκνα που προκάλεσαν με πρόθεση τον θάνατο του γονέα τους, δεν συνιστά κύρωση αλλά αποτροπή της επιβράβευσης του προσώπου που διέπραξε το αδίκημα υπό μορφή αρνητικού προσδιορισμού των όρων γένεσης του δικαιώματος, ώστε να μην καρπούται αυτός που προκάλεσε τον θάνατο των περιουσιακών ωφελειών που συνδέονται με αυτόν (πρβλ. θέσεις πλειοψηφίας στην απόφ. Court of Appeals της Νέας Υόρκης της 8.10.1889, *Philo Riggs vs Palmer*). Βαρύνον δε κριτήριο για την ερμηνεία αυτή της οικείας διάταξης συνιστά ευλόγως και η εκτίμηση του κινδύνου καταχρήσεων που ελλοχεύει η αναγνώριση συνταξιοδοτικού δικαιώματος σε πρόσωπα που έχουν προκαλέσει με πρόθεση τον θάνατο του δημοσίου υπαλλήλου από τον οποίο έλκουν τις σχετικές αξιώσεις τους, όταν παγιώνεται η κοινωνική αντίληψη ότι η έννομη τάξη συγχωρεί την κάρπωση ωφελημάτων από την τέλεση εγκληματικών ενεργειών (πρβλ. απόφ. Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών της 26.6.1997 *Washington vs Harold Gluckberg*). Συνεπώς, δεν εμπίπτει στον προστατευτικό σκοπό της συνταξιοδοτικής αυτής ρύθμισης η περίπτωση επιζώντος ανηλικού τέκνου το οποίο προκάλεσε με πρόθεση τον θάνατο του γονέα του, και, ως εκ τούτου, την αιτία ενεργοποίησης των προστατευτικών διατάξεων του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, στο βαθμό δε που από τον νόμο δεν γεννάται σχετικό συνταξιοδοτικό δικαίωμα δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης των άρθρων 8 της ΕΣΔΑ και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής, η εφαρμογή των οποίων κατ' αρχήν προϋποθέτει την επέμβαση σε εκ του νόμου προβλεπόμενο δικαίωμα, η δε αφαίρεση της ζωής του γονέα με πρόθεση αποτελεί στοιχείο ικανό να διαφοροποιήσει ευλόγως την κατηγορία αυτή τέκνων από εκείνα που εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Τούτο δε, ενόψει και της ρύθμισης του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ, κατά την οποία η θεσπιζόμενη διάκριση είναι απαγορευμένη εάν «στερείται αντικειμενικής και λογικής αιτιολογίας», δηλαδή αν δεν επιδιώκει «νόμιμο σκοπό» ή αν δεν υπάρχει «εύλογη σχέση αναλογίας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού», τα δε συμβαλλόμενα Κράτη απολαμβάνουν μια ορισμένη διακριτική ευχέρεια προκειμένου να καθορίσουν εάν και σε ποιο βαθμό διαφορές μεταξύ ανάλογων, ως προς άλλα σημεία, καταστάσεων δικαιολογούν διαφορετική μεταχείριση (βλ. ΕΔΔΑ *Zeibek κατά Ελλάδα*, απόφ. 9.7.2009, σκ. 46, *Γιαβή κατά Ελλάδα*, απόφ. της 3.10.2013, σκ. 38). Άλλωστε, με την ως άνω ερμηνεία δεν τίθεται ζήτημα ελλιπούς

κοινωνικής διασφάλισης της προστατευόμενης κατά το άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος παιδικής ηλικίας, υπό το φως και των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος και 3, 26 και 27 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού (βλ. σκέψεις 4 και 6). Και τούτο, διότι αφενός ότι η ιδιαίτερη νομική κατάσταση του ανήλικου σε σχέση με το βαθμό ψυχοσωματικής τους ωριμότητας και του βαθμού ενοχής του κατά τη διάπραξη του αδικήματος θα εκτιμηθεί στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, κατ' άρθρα 121 και επόμενα του Ποινικού Κώδικα (βλ. σκέψη 4), ενώ σε κάθε περίπτωση ο ανήλικος εξακολουθεί να απολαμβάνει των λοιπών ωφελημάτων που συνδέονται με την ανηλικότητά του, εντός της οικογένειας στην οποία ανήκει, στο πλαίσιο του οικογενειακού δικαίου, όπως οι σχετικές περί διατροφής αξιώσεις, καθώς και των λοιπών κοινωνικών πλεονεκτημάτων που συνδέονται με την νομική του κατάσταση ως ανήλικου. Περαιτέρω, όμως, ενόψει του απορρέοντος από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 6 και 7, 20 παρ. 1, 25 παρ. 1 α και δ του Συντάγματος, 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και 40 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού τεκμηρίου αθωότητας (βλ. σκέψη 14), η Διοίκηση δεν δύναται να αρνηθεί την προστασία του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα σε ανήλικο τέκνο δημοσίου υπαλλήλου το οποίο φέρεται να έχει προκαλέσει τον θάνατο του τελευταίου χωρίς ακόμη να έχει εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση από την αποδεικνύεται η ενοχή του για την εν λόγω πράξη (βλ. και την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 28 παρ. 13 του α.ν. 1846/1951). Στο πλαίσιο αυτό, η Διοίκηση υποχρεούται να εκδώσει πράξη κανονισμού σύνταξης κατ' άρθρα 5 και 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα την οποία δύναται κατ' αρχήν να ανακαλέσει και να αναζητήσει τα καταβληθέντα ποσά συντάξεων σε περίπτωση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης με την οποία καταφάσκει η ενοχή του προσώπου για την με πρόθεση θανάτωση του γονέως του. Στην περίπτωση που η Διοίκηση αρνείται την απονομή σύνταξης, σ' αυτό το πρώιμο στάδιο, κατά το οποίο το τέκνο πρέπει να θεωρείται αθώο σχετικά με την τέλεση της πράξης, παραβιάζει την ίδια τη διάταξη του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ερμηνευόμενη υπό το φως και του άρθρου 21 παρ. 1 του Συντάγματος, το άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος για την προστασία της περιουσίας, την υπερνομοθετικής ισχύος αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ για την προστασία της οικογενειακής ζωής και το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (βλ. σκέψεις 14, 15 και 16).

18. Στην υπό κρίση υπόθεση, από το σύνολο των στοιχείων του φακέλου, προκύπτουν τα ακόλουθα: Η , μητέρα του εκκαλούντος, υπηρέτησε ως τακτική υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (εκπαιδευτικός), για το διάστημα από 3.9.1990 έως και , ημερομηνία θανάτου της. Με τον θάνατό της κατέλειπε ως πλησιεστέρους συγγενείς της, τον σύζυγό της , τον άγαμο ενήλικο υιό της Κωνσταντίνο, γεννηθέντα στις και τον άγαμο ανήλικο, κατά τον χρόνο θανάτου της, υιό της , γεννηθέντα στις (βλ. το από πιστοποιητικό πλησιεστέρων συγγενών του Δήμου , καθώς και το από δελτίο ταυτότητας του εκκαλούντος). Με την ήδη προσβαλλομένη συνταξιοδοτική πράξη, αφού αναγνωρίστηκε ως συνολική συντάξιμη υπηρεσία της θανούσας μητέρας του εκκαλούντος η από έτη 25-00-10, δηλαδή η από έτη 22-08-20 ως άνω υπηρεσία της στο Δημόσιο, συνυπολογιζομένης και της περιόδου ασφάλισής της στο ΙΚΑ από έτη 02-03-20, κανονίστηκε στο χήρο σύζυγό της σύνταξη ποσού 572,92 ευρώ, πληρωτέα από Η αίτηση δε του εκκαλούντος για τον κανονισμό σ' αυτόν σύνταξης με την ιδιότητά του ως ανηλικού τέκνου της θανούσας μητέρας του απορρίφθηκε με την ίδια πράξη και με την εξής αιτιολογία: «Οι διατάξεις του άρθρου 5 του π.δ. 169/2007 ... ορίζουν ως προστατευόμενα μέλη της οικογένειας της αποβιώσασης δημοσίου υπαλλήλου, στα οποία εφόσον συντρέχουν οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις είναι δυνατόν να χορηγηθεί κατά μεταβίβαση από το Δημόσιο και τα ορφανά παιδιά. Ο νομοθετικός σκοπός για την θέσπιση των διατάξεων με τις οποίες προβλέπεται η συνταξιοδότηση των ορφανών παιδιών σε περίπτωση θανάτου του γονέα βρίσκεται έρεισμα στο άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος περί προστασίας από το Κράτος της οικογένειας καθώς επίσης της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας. Συνεπώς οι ανωτέρω διατάξεις ερμηνευόμενες σε συμφωνία με τον σκοπό της θέσπισής τους αποβλέπουν στην προστασία της υφιστάμενης, κατά το χρόνο θανάτου της δημοσίου υπαλλήλου, οικογένειάς της άρα και των καταλειφθέντων παιδιών. Ως εκ τούτου, δεν εμπίπτει στον προστατευτικό σκοπό αυτής της συνταξιοδοτικής ρύθμισης η περίπτωση του καταλειφθέντος ανήλικου παιδιού, το οποίο προέβη στην αφαίρεση της ζωής της μητέρας του εν ενεργεία, κατά τον χρόνο του συμβάντος, εκπαιδευτικού και κατ' ακολουθία η υπό κρίση αίτηση για απονομή σύνταξης στον απορρίπτεται ως απαράδεκτη (βλ. σχετ. αποφ. 1055/2006 του Π Τμ. Του Ε.Σ.)».

19. Ήδη, με την υπό κρίση έφεση, όπως αυτή συμπληρώνεται με το από 7.10.2014 δικόγραφο προσθέτων λόγων και αναπτύσσεται με το από 11.11.2014 υπόμνημα, ο εκκαλών στρέφεται κατά της ως άνω πράξης κατά το μέρος που με αυτήν απορρίφθηκε το αίτημά του για τον κανονισμό σ' αυτόν σύνταξης με την ιδιότητά του ως ανηλίκου τέκνου της θανούσας μητέρας του, ζητεί δε την ακύρωσή της κατά το μέρος αυτό και τον κανονισμό και σ' αυτόν σύνταξης, προβάλλοντας, τους εξής λόγους έφεσης, κατ' εκτίμηση του περιεχομένου τους : α) παραβίαση των διατάξεων του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα στο οποίο κατοχυρώνεται το περιουσιακό δικαίωμα των ανηλίκων τέκνων στη σύνταξη των θανόντων γονέων τους, ενόψει της συνταγματικής προστασίας της παιδικής ηλικίας και της οικογένειας, β) παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας, καθόσον κατά τον χρόνο έκδοσης της προσβαλλομένης η ποινική διαδικασία ήταν εκκρεμής, ενώ κατά τους ισχυρισμούς του εκκαλούντος συνέτρεχαν ειδικοί λόγοι αναγόμενοι στην ψυχική του υγεία, δυνάμενοι να άρουν τον καταλογισμό, κατ' άρθρο 34 του Ποινικού Κώδικα και να οδηγήσουν σε αθώωσή του.

20. Με τα δεδομένα αυτά, και σύμφωνα με όσα αναλυτικά εκτέθηκαν στις σκέψεις 10, 11, 12, 13, 14, 15 και 16 της παρούσας, το Τμήμα άγεται στην κρίση ότι μη νομίμως απορρίφθηκε με την προσβαλλόμενη πράξη η αίτηση του εκκαλούντος για τον κανονισμό σύνταξης από το Δημόσιο, με την ιδιότητά του ως ανηλίκου τέκνου της θανούσας μητέρας του, με την αιτιολογία ότι δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, καθόσον προκάλεσε τον θάνατό της, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα με την έφεση και το δικόγραφο προσθέτων λόγων αυτής. Και τούτο, διότι, δεν υφίσταται διάταξη νόμου που να προβλέπει τη στέρηση της σύνταξης για την αιτία αυτή, ενόψει και της υπερέχουσας συνταγματικής προστασίας της παιδικής ηλικίας και της αξίας του παιδιού, κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 21 παρ. 1, 25 παρ 1 α του Συντάγματος και των σχετικών ρυθμίσεων της Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, αλλά και της συνταγματικής κατοχύρωσης των περιουσιακών δικαιωμάτων κατ' άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος. Αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή που θα οδηγούσε σε πλήρη στέρηση της σύνταξης του τέκνου, χωρίς την τήρηση καμίας διαδικαστικής εγγύησης προς τούτο, θα έθιγε, ενόψει και της αρχής της αναλογικότητας, τον πυρήνα των δικαιωμάτων του. Σε κάθε δε περίπτωση, η προσβαλλομένη είναι μη νόμιμη και για τον πρόσθετο λόγο ότι δεν στηρίζει την αιτιολογία της σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου, με την

οποία ο εκκαλών να έχει κριθεί ένοχος για την αποδιδόμενη σ' αυτόν πράξη, παραβιάζοντας το κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 6 και 7, 20 παρ.1 και 25 παρ. 1 α και δ του Συντάγματος, 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και 40 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, τεκμήριο αθωότητας του εκκαλούντος. Περαιτέρω, με την προσβαλλομένη παραβιάστηκαν και τα άρθρα 6 και 7 της ΕΣΔΑ, καθόσον, λόγω της σφοδρότητας των συνεπειών στέρησης της σύνταξης σε βάρος του εκκαλούντος, με την ερμηνεία που δόθηκε στο άρθρο 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, κατ' ουσίαν του επιβλήθηκε ποινή χωρίς απόφαση ποινικού δικαστηρίου και χωρίς η έννομη συνέπεια να προβλέπεται από ειδικό, ρητό και σαφή κανόνα δικαίου. Ακολούθως, με την προσβαλλομένη παραβιάστηκε και το δικαίωμα του εκκαλούντος στην οικογενειακή ζωή, κατ' άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, με την μορφή των οικονομικών ωφελημάτων που συνδέονται με την προστασία της οικογένειας από το Κράτος, καθώς και το κατ' άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ δικαίωμά του στην περιουσία, αφού στερήθηκε των σχετικών οικονομικών ωφελημάτων, χωρίς τούτο να προβλέπεται από διάταξη νόμου και χωρίς την τήρηση των αναγκαίων για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών διαδικαστικών εγγυήσεων.

21. Κατά ειδικότερη την γνώμη του Συμβούλου Σταμάτιου Πουλή, με την οποία συντάχθηκε και η έχουσα συμβουλευτική γνώμη Πάρεδρος Αικατερίνη Μποκόρου, σύμφωνα και με όσα έγιναν δεκτά στη σκέψη 17, βάσει του άρθρου 5 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα ανήλικο τέκνο το οποίο αφαίρεσε με πρόθεση τη ζωή του γονέως του δημοσίου υπαλλήλου από τον οποίο έλκει το συνταξιοδοτικό του δικαίωμα δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ερμηνευόμενο υπό το φως των άρθρων 21 παρ. 1 και 25 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος. Περαιτέρω, όμως η προσβαλλομένη είναι μη νόμιμη στο βαθμό που κατά παράβαση του απορρέοντος από τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 6 και 7, 20 παρ.1 και 25 παρ. 1 α και δ του Συντάγματος, 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και 40 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού τεκμηρίου αθωότητας προέβη στη στέρηση της σύνταξης του εκκαλούντος, χωρίς προηγουμένως να έχει εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση του ποινικού δικαστηρίου με την οποία καταφάσκει η ενοχή του για την αποδιδόμενη σ' αυτόν πράξη. Για το λόγο δε αυτό με την προσβαλλομένη παραβιάστηκαν οι διατάξεις του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα του εκκαλούντος στην περιουσία κατ' άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος, καθώς και τα απορρέοντα από τα

άρθρα 8 της ΕΣΔΑ και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής δικαιώματα του εκκαλούντος στην οικογενειακή ζωή και την περιουσία.

22. Κατ' ακολουθίαν αυτών, η έφεση πρέπει να γίνει δεκτή, να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη, καθ' ο μέρος απορρίφθηκε με αυτήν αίτημα του εκκαλούντος για τον κανονισμό σ' αυτόν σύνταξης με την ιδιότητά του ως ανηλίκου τέκνου της θανούσας μητέρας του, να αναπεμφθεί δε η υπόθεση στη Διοίκηση προκειμένου μετά την εξέταση των λοιπών νομίμων προϋποθέσεων να κανονίσει σύνταξη στον εκκαλούντα από τις επομένη της ημερομηνίας θανάτου της μητέρας του. Περαιτέρω, η εξέταση των λοιπών ισχυρισμών του εκκαλούντος για την κατάσταση της ψυχικής του υγείας και την αναπηρία του, παρίσταται αλυσιτελής στο παρόν στάδιο, πρέπει δε να υποβληθούν ενώπιον της Διοίκησης, προκειμένου μετά την τήρηση της σχετικής διαδικασίας, να κριθεί εάν υφίσταται νόμιμος λόγος, για τη συνέχιση καταβολής σύνταξης και μετά την ενηλικίωση του εκκαλούντος. Μετά δε την παραδοχή της ένδικης έφεσης, πρέπει να επιστραφεί στον εκκαλούντα, το παράβολο που κατέθεσε για την άσκησή της, κατ' άρθρο 73 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 (Α' 52), ενώ εκτιμωμένων των περιστάσεων το Δημόσιο πρέπει να απαλλαγεί από τη δικαστική δαπάνη του εκκαλούντος, σύμφωνα με την αναλόγως εφαρμοστέα εν προκειμένω, κατ' άρθρο 123 του π.δ/τος 1225/1981, όπως ισχύει μετά το ν. 3472/2006 (Α' 135), διάταξη του άρθρου 275 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (Α' 97).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την έφεση.

Ακυρώνει την πράξη του Διευθυντή της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, κατά το μέρος με το οποίο απορρίφθηκε το αίτημα του εκκαλούντος για τον κανονισμό σύνταξης από το Δημόσιο.

Αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση, προκειμένου να εξετάσει το αίτημα συνταξιοδότησης του εκκαλούντος, κατά τα διαλαμβανόμενα στο σκεπτικό.

Διατάσσει την επιστροφή του κατατεθέντος παραβόλου στον εκκαλούντα. Και Απαλλάσσει το Ελληνικό Δημόσιο από τη δικαστική δαπάνη του εκκαλούντος.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 18.6.2015.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ ΚΑΛΑΜΠΑΛΙΚΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΟΦΙΑΝΟΥ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΛΑΠΑΤΑΣ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριό του στις 20.2.018

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΦΡΑΓΚΟΠΑΝΑΓΟΥ